

Лезги Газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзана

N 18 (11027) хемис 5-май, 2022-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Хийр ЭМИРОВ

Ийкъара Дагъларин улкведин вири шеъърра ва районра Чехи Гъалибилин 77 йисас талукъарнавай мярекатар къиле тухузва.

Апрелдин вацран эхиримжи юкъуз Каспийск шеъърдин майдан вишералди инсанрив ацанвай. Абурун арадай хурурал орденарни медалар алай дяведин, зегьметдин ветеранар, Георгиян лентер ал-күрнавай РД-дин гъукуматдин членар, Каспийск шеъърдин администрациядин къуллугъчияр, аскерар, кадетар, гъвчели пайдахар, цуквер гвай жегъилар аквазвай. Шеъърда Сергей Меликова къил кутналди тешкилнавай “Гъалибилин Пайдах” мярекат къилье физвай. Майдандал Гъалибилин зурба пайдахи лепе гузва. Ихтиян акцияр 10-майдалди республикадин саки вири шеъърра ва районра давамарда.

Мярекат ачуухуних галаз сад хыз, РД-дин Кыл Сергея Меликова Ватандин Чехи дяведин ва далу патан ветеранриз, Яракълу Къуватрин аскерриз ва шеъърэзълийриз 9-Майдиз къейддай Гъалибилин 77 йисас сувар тебрикна.

- Гъалибилин сувар чун патал са патахъай гъамлу ва гъак шадвилин, дамахдин ва халкъдин сувар я-, лагъана Сергей Меликова.- Ам чи улкведин ва республикадин къар са агъалидиз, хизандиз баяя я. Гыкъл лагъайтла, чна а мусибатдин дяведа фашистрих галаз женг чуగур, къегъалвилер къалурай, чанар къурбанд авур ва гел галачиз кважай вирибур рикъел хизвай. Абурун руль гъамиша чахъ галазва.

Чи халкъарни Гъалибвал патал, чин чанарни гъайф татана, женг ва зегьмет чуугуна. Далу пата фронт патал вири крат авуна. Техилни гъасилна, яракъарни

Гъалибилин Пайдахди лепе гузва

акъудна, Яру Армия аскерралдини, парталралдини таъминарна. Къе заз вириз, юкъ агъузна, икрамиз кланзава.

1945-йисан 30-апрелдиз советрин аскерри Берлиндин рейхстагдин кукушдал Гъалибилин Яру Пайдах хажнай. Чнани къе “Гъалибилин Пайдах” акция къилье тухузва, - лагъана С.Меликова. - Малум тирвал, Гъалибилин сифте пайдах стрелковый 150-дивизияди хажайди яз гъисабзава, ам Ватандин тариҳидан гътнава. Къе 150-дивизияди мад вичин гъалибилин рехъ давамарзава - Украина да къилье тухузваи маҳсус серенжемда. Заз къетлендиз къейд ийиз кланзава, и дивизияда хейлин дагъустанвирини викъегъвилелди къуллугъзава. Абуру, Гъалибилин Пайдахдин лепейрик кваз, чеб чи къагъриман бубайрин ва чехи бубайрин утквем рухваяр тирди успатзава.

Гъалибилин Пайдах чун патал гъамиша пақди я ва адахъ къетлен метлеб ава. Ада чи Ватандин аслу туширвал, азадвал хвейи чехи бубайрин игитвилер, дирашибашвилер рикъел хизва. И пайдахди чаз гъар са карда жавабдар ва намуслу хуъни эверзава. За къе вириз чи акциядик экчуниз, тариҳдин игитвилин чинриз вафалувал хуъзвайди къалурунис, чи Гъалибилин ярж тир Пайдахдиз гъуърмет авуниз эверзава. Гъалибилин пайдах чна инанишвилелди чи къенин несилдив вугузва. Агъунва хъи, ада ам вилин нини хыз худа ва гъар са карда Ватандихъ авай кланжал къалурда. Украина да къилье тухузваи маҳсус серенжемда иштиракзавай чи офицеррин ва аскеррин утквем крати идан гъакъиндай шағылдвалзава.

Москва, Сталинград, Ленинград патал къилье феъи виридалайни къизгъин женгер дагъустанвирини дирашибашвилелди иштиракна, - давамарна С.Меликова.- Фронтдин Дагъустандай 180 агъзур кас фена. Гзафбуру чинин къегъалвилер парти-

занрин дестейра, Европадин улквейр фашизмдик азаддайла, къалурна. 1945-йисан 30-апрелдиз чи ватанэгъли Абулгъаким Исмаилова вичин женгинин юлдашарни галаз Гъалибилин са пайдах къватнавай рейхстагдин винел хажна.

“Гъуърмету ва играми ветеранар, зун къевелай агъунва, къуне хтулрап, птулрап дамахда, гыкъ лагъайтла, абурни гъа къун хътин Ватандал рикъл алайбур, утквембур, дирашибашвир жеда, куб баркаллу крат абуру давамарда”, - къейдна региондин Кыли.

Россиядин Игит Дибиргъажи Мегъамедова, Украина да къилье тухузваи маҳсус серенжемда викъегъвилелди иштиракай танкист Марат Халиков да афганвириин ветеранрин организацийрин советдин председатель Мегъамед Арипова Каспийск шеъърдин майдандал Гъалибилин Пайдах шад сесеривди хажна.

Къейд ийин, Сергей Меликова старший сержант Марат Халикован ва маҳсус серенжемда иштиракай сержант Ибрағим-халил Гъакиеван дирашибашвилни къейдна. Къедазни “Дагъустан Республикадин вилк лайхлувилерай” орденар гана.

Акъалтзавай несил патал и мярекатдихъ ва Гъалибилин Пайдахдиз гъуърмет авунихъ авай метлебдикай Дагъустандин дяведенин ветеранрин Советдин председатель Магъарам Алижанова лагъана. “Ийкъара вири улкве Гъалибилин 77 йисас гъазур жезва. Чун патал Гъалибилин Пайдахдин роль лап зурбади я. Пайдахдин вилик чи аскерри Ватандиз вафалувилин къин къазва ва виридалайни чешнелу, дирашибашвилер пайдахрал къараувул瓦л чуғазава”.

“Гел жагъуровзайбур” дестедин командир Надия Ибрагимовади, Юнармиядин векил Анастасия Арцовади акъалтзавай несилар чехи бубайрин крати вафалу жедайдакай, Гъалибилин Пайдахдин метлеб квадар тийидайдакай лагъана.

Къадар артух жеда

Дагъустан Республикадин туризмдин ва халкъдин художественный сеняткарвилерин рекъяй министр Эмин Мерданова ТАСС-диз хабар гайвал, майдан ваца Дагъларин улкведин ахмиш жедай туристрин къадар 20 процентдин артух жеда.

“2021-йисан майдан ваца Дагъустан Республикадин 100 агъзурдав агақына туристар атанай. Ци абурун къадар 120 агъзурдалай алатда”, - лагъана ТАСС-дин векилди. Адан гафаралди, республикадин мугъманхайрин чаяр виликамаз тамамилледи къунва.

Идалай вилик Ростуризмди хабар гайвал, Россиядин Къиблепата авай региониз майдилай октябрдади 10 миллиондив агақына инсанар фида. Ведомствои гъисабзавайвал, алатай йисав гекъигайла, туристрин къадар 30 процентдин гзаф жеда.

Дагъустан тиблатдин, тарихдин къетлен ва гуърчек чайралди девлетлу я. Идаха галаз сад хъиз, Дагъустанда Россияда санани ава чир хътин субтропикрин Самурдин там, Евразияда виридалайни чехи къумадин къунт (Сарыкум), Сулакдин гуътль дерин дере, гъакъни Каспий гъуль ава.

Нумрадай къела:

Чехи Гъалибилин - 77 йис

Ватанпересвилин къудрат

Гъалибвал къазанмишун Советрин халкъдиз, Яру Армиядиз реъят ақвазнан. Даъеда 27 миллион кас телефон хъана, абурукай 90 агъзур дагъустанияр тир. Агъзурралди шеъърлер, хуърер, карханаяр, майшатар барбатлана. Вагонриз ягъиз, неинки инсанар, гъакъл Россиядин авадан, мублагъ чилерин накъварни Германиядиз тухвана.

► 3

ЧАЛ

Чи дувулар-Чал хуън

Дидеди аялдиз махарихъ галаз санал вичин бадедин, чехи бубадин умъурдикайни адемтирикай сувъбетар авуртла, гъикъван хъсан жеда. Хайи чалалди лугъузай лайлайяр, манияр, мисклилар чиратла, мадни хъсан я. И кар чна твэр-ван авай шаиррикай малуматар чирдайлани, субут жезва.

► 5

ХУРУҮН МАЙИШАТ

Гатфарин чуылдин къвалахриз - йигин еришар

Эминхуърун мулкуна 10 гектарда картуфар ҷазва. И участок шумудни са йис тир гъакъл гадаран. Ихтиин чилер виринра ава. Эгер чна хуърун майишатдин метлеб авай вири мулкаркай менфат къачуртла, чаз гъич са жуърединни санкцийрийвай зарар гуз, чи экономика зайифариз жедайди туш. Кланзавайди къвалах авун я.

► 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Жаван яшарин къетенвилерикай

Жаванвилин яшдин сергъятар шартлынади тайинарна: таҳминан 11 йисалай 18 йисалай агақьадалди. Жаванвилин жинсинилай яшдин дөвирди аял гележегдә вилик финиз аквадайвал таъсирзава. Сифте нубатда им а кардихъ галаз алакъалу я хъи, жаванвилин яшда авайла, инсанрин таъсирдик кваз дегишивилер гъатзава.

► 8

САГЪЛАМВАЛ

ФАП-рин къвалах еримлу авуниз къумекда

Хуърерин чайра агъалийрив медицина-дин къумек агақъарунал гъалттайла, ФАП-рин роль чехида хуън шаклувилик кутадай кар туш. Эгер шеъърэгъли, медицинадин къумек лазим атайла, духтурдин патав физватла, хуъре яшамиш жезвай ксари чехи пай вахтара къумек медицинадин юкъван дережадин пешекарривай талабазава.

► 9

ХАБАРАР

Газ тухунин еришар йигинарда

Алай вахтунда газдалди таъминарнавай чайра къилин турбадилай хусусиятчидин участокдал къеван газдин хел пулсузда-каз тухунин къвалахар давам жезва. И кар патални хусусиятчидиз МФЦ-дин идаради-кай къумек жеда.

► 12

Дагъустан Республикадин Кылин Указар

Б.В.БАТТАЛОВАН гъакъиндай

1. РД-дин 2008-йисан 8-апрелдиз къабулнавай “Дагъустан Республикадин государствоводин къуллугърикай” Къанундин 6-статьядин 10-пунктунал асаслу яз, **БАТТАЛОВ Баттал Вагъидович** Дагъустан Республикадин хуърун майишатдин ва сурсестдин министрдин къуллугъдикай азадин.

2. И Указ вичел къул чуугур йикъалай къуватда гъатзана.

Дагъустандин Кыил

Махачкъала шегъер, 2022-йисан 27-апрель, №88

Дагъустан Республикадин Гъукуматдин Председателдин заместителдин гъакъиндай

1. Дагъустан Республикадин Конституциядин 78-статьядин 2-пунктунал асаслу яз, **АБДУЛМУТАЛИБОВ Нариман Шамсудинович** Дагъустан Республикадин Гъукуматдин Председателдин заместителвиле тайнарин.

2. И Указ вичел къул чуугур йикъалай къуватда гъатзана.

Дагъустандин Кыил

Махачкъала шегъер, 2022-йисан 27-апрель, №89

Дагъустан Республикадин хуърун майишатдин ва сурсестдин министрдин гъакъиндай

1. Дагъустан Республикадин Конституциядин 78-статьядин 2-пунктунал асаслу яз, **АДЖЕКОВ Мухтарбий Кошманбетович** Дагъустан Республикадин хуърун майишатдин ва сурсестдин министрвиле тайнарин.

2. И Указ вичел къул чуугур йикъалай къуватда гъатзана.

Дагъустандин Кыил

Махачкъала шегъер, 2022-йисан 27-апрель, №90

Ж.И.ГАЖИБЕГОВАН гъакъиндай

1. **ГАЖИБЕГОВ Жафар Ильясович** вичин хушуналди Дагъустан Республикадин государствовин закупкайрин Комитетдин председателдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайдан къуллугъдикай азадин.

2. Дагъустан Республикадин Кыилин 2020-йисан 29-декабрдиз къабулнавай 180-нумрадин “Дагъустан Республикадин государствовин закупкайрин Комитетдин председателдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайдан гъакъиндай” Указ къуватда амачирди яз гъисабин.

3. И Указ вичел къул чуугур йикъалай къуватда гъатзана.

Дагъустандин Кыил

Махачкъала шегъер, 2022-йисан 27-апрель, №97

Дагъустан Республикадин государствовин закупкайрин Комитетдин председателдин гъакъиндай

1. Дагъустан Республикадин Конституциядин 78-статьядин 6.2-пунктунал асаслу яз, **НИФТАЛИЕВ Азэр Русланович** Дагъустан Республикадин государствовин закупкайрин Комитетдин председателвиле тайнарин.

2. И Указ вичел къул чуугур йикъалай къуватда гъатзана.

Дагъустандин Кыил

Махачкъала шегъер, 2022-йисан 29-апрель, №98

Мубракрай!

Ийкъара Дагъустандин Кыил Сергей Меликован Указдалди Сталь Сулейманан райондин кыил Нариман Шамсудинович Абдулмуталибов РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителвиле тайнарнава.

Къейд ийин хьи, цийи къуллугъдал Н.Абдулмуталибовал агропромышленный комплексдихъ ва экологиядихъ галаз алакъалу месэлэяр ихтибарнава.

2010-йисалай республикадин чехибурукай сад тир Сталь Сулейманан райондин реъбервал гайи Н.Абдулмуталибова вич кар алакъдай реъбер, алакъунар авай тешкилатчи, гъахъвал гайи инсан тирди тестикъарна. Дагъустандин Кыилин ихтибарнавай цийи везифаярни ада чешнелудаказ, лайхлудаказ къилиз акъуддайдак чна умуд кутазва.

Чи амадаг, ѿртойн хайи чалал алакъатзай газетдин тираж артух хууник, милли медин

нийн вилик финик къетлен пай кутазвай Нариман Шамсудинович Абдулмуталибоваз РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителвиле тайнарун “Лезги газетдин” редакциядин коллективди мубраказава, адахъ чандин сагъвал вада мадни еке агалкъунар хуун алхишзвава.

Шаирдин гъурметдай

Мукъвара ДГПУ-дин инглис чалан кафедрада Рутул райондин Киче хуърий тир шаир, РФ-дин журналистин ва писателрин союзин член, РД-дин искусствойрин лайххуу деятели Саид Гъусейнован табрингин презентация кылын фена.

Гафунин устаддиз цийи табар тебрикиз химиядинни биологиядин илимрингин доктор Г.Гъусейнов, Дагъустандин халкъдин шаир А.Абдулманипов, публицист ва таржумачи Максим Алимов, жемиятдин векилар тир А.Харчачаев, Г.Абдулжелилов ва масабур атанвой.

“Лезги газетдин” редакциядихъ галаз фадлай алакъа хуъзвай авторрикай сад тир

Саид Гъусейнова шиирар къве чалал тулькуързава: лезги ва рутул. Адан къелемдикай “Гъвечи хура чехи рик”, “Ифенвай симер” тиварар алай табар хкатнава.

Мярекатдин иштиракчийри чин раҳунра шаирдин яратмишунрин чалан къетленвилер, ада вичин эсерра къарагъарзай темаяр, абурун важиблувал къейдна.

РД-дин жемиятдин тешкилаттин “Заштитник Отечества” тивар алай Союздин председател Гъасангъусейн Абдулжелилова шаирдин ирдив Дагъустандин милли эдебият вилик тухуник, халкъарин арада дүстүрмөттүркүмчүрүн къетлен пай кутунай “Дагъустандин наимус ва дамах - кызылдин лекъ” орден вахканы.

Нумрадиз шиир

2015-йисан 15-майдиз чешнелу хизандин кыил, хъсан инсан, Къурагъ райондин Клирийрин хуърий тир Ватандин Чехи дяведин иштиракчи Лукъманан хва Зейнудин Батманов чи арадай акъатна. Вагъши къанлуйрин вилик күснү ажуузал къалур тавур адан къегъалвал РФ-дин Игитдин тивар гуналди (къейдалай къулух) къейдна.

...Ийсар къvez алатзава, амма инсанвал, ислэгъвал, хушбаатвал патал чанар къурбанд авур къегъалприн тиварар халкъди рикелай алуудазава. Абурун тиварар неслири, дайм кузай шемер хъиз, рикера хуъзва...

Дагъустандин дамах

(Россиядин Федерациядин Игит Зейнудин Батмановаз)

Мукминат РАМАЗАНОВА,
Дербент шегъердин 15-нумрадин
юкъван мектебдин лезги чалан
муаллим

Игитдин гаф гъалиб хъана
Къанлудив гвай яракъдал!..

Душманд вилик агузунач кыил,
Игитди хъиз тухвана.
Гыч са күснү кичч авачиз,
Абуруз икк лагъана:

“Квез чизва хъи, зун и чилел
Намус михи инсан я.
Хайндин кар ийидалди,
Заз къейитла хъсан я...”.

И гафари къенин юкъуз
Руть кутазва халкъарик.
Зейнудин тивар хуъзва пак
Хайи Къурагъ дагълари.

Къенвач Игит, ам чахъ гала,
Лепе гузай пайда яз.
Дагъвидин гаф, намус хвейи,
Дагъустандин дамах я.

Цийи хъийизва

“Зи Дагъустан - шегъердин къулай шарттар” программадин күймәдлди Къурагъирин хуърун кыилин майдан цийикла түккүр хъувунин къалахрив эгеччина.

“Лезги газетдин” муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайвал, проектдин заказчик Къурагъирин администрация, пудратчи кархана “Элитстройгруп” ООО я.

Ремонтдин къалахар райондин собрандин депутат Ибадулллагъ Гъамидо-

ванни администрациядин экономикадин ва эмениндигин алакъайрин отделдин начальник Шамил Мусаеван гүзчивилек ква. Цийикла түккүр хъувунин жуъреба-жүре къалахрих галаз санал, проектдин сергъятра аваз, аялар патал маҳсус майданни арадал гъида.

Къейд ийин хъи, ремонтдин къалахриз республикадин ва райондин бюджеттари, санлай къачурла, 3 миллион манат пул чара авунва.

Къенят авун теклифзава

“Лезги газетдин” Мегъарамдхуърун райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайвал, ийкъара Бут-Къазмайрин хуърун мулкаралай физвай цин турбадай тиекв акъатна. Хуърун администрациядин къуллугъчири чакдин агъалийрих галаз санал кылип тухвай къалахрив нетижада цийитурба күхтунга.

Чешмедин алай хъувурвал, алай вахтунда цин турбада авай давление лап агузди я. И кар фикирда къуна, райондин администрацияди хуърерин агъалийриз яд къенят авуниз эвер гузва: къалахрив гъялтра авай кранар ахъаз тун тавун, крандай къевзай целди багъ-бустандиз яд тагун. Хуърун майишатдин игтияжар патал дигидай яд бес къадарда ава.

Сагърай

лугъузва

Алай йисан эвел къилера Ахъцегъ райондин кыилин заместитель Вадим Агъасиев Хинерин хуърун юкъван мектебдиз мугъман хъанай. Чакдин муаллимрин коллективдихъ галаз кыли фейли раҳунрай мектебда авай мебель күнгъне ханвайди, ина спортдин мярекатар, физкультурадин тарсар тухун патал гerek къевзай шайр авачирди малум хъана.

И кардайкай райондин кыил Осман Абдулкеримоваз хабар гана ва ада, энгел тавуна, Хинерин хуърун мектебдиз ла-

зим шайр агакъарун патал пулдин та-къатар чара авун тапшурмишна. Нетижада райондин образовандин идарадив цийи мебель ва спортдин тадарракар агакъарна. Идакай “Лезги газетдин” муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Мектебдин гъакъиндай къайгъ-дарвиляй муаллимрин талабун кылиз акъудунай Хинерин хуърун мектебда къалахзайвайбуру райондин кылевайбуру сагърай лугъузва.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин дегилралди, 4-майдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 92 992-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 10 кас дүздал акъудна.

Гъа са вахтунда дукхтуррилай начагъ хъай 89 151 кас (эхиримжи юкъуз - 11) сагъар хъийиз алакънава. Дагъустанда коронавирусдик 3592 (эхиримжи юкъуз - 0) кас къена.

Ватанпересвилин къудрат

Хийир ЭМИРОВ

ЧАз акурвал, 1990-йисара, гътта 2000-йисарин сифте къи-
лерин хай Ватан хуш амачир, адаа тикъетар язвай ин-
санар, дестеяр гзаф жезвай. Улькведа хай чил, мулк къланарунин
идеологиял амалзамачир. Государстводин аслу туширвал,
итижвал хульзвай армиядин къудрат ва къуват зайнфарнавай. Рагъ-
акъидай патан ивириин, умуърдин тарифизавайбур майдандиз гзаф
акъатздавай. Улькве усалбурун, аслубурун жергейра гътнавай.

Ельцин лугъудай "реформатордин" гъкумдикъ галаз ихтиин
акъалттай гъаларни, сиясатни тариҳдиз фена. Россияди вичин
випликан машъурвал, къудраттувал, къилдинвал, аслу туширвал
чкадал ххизвай цийи девирдих гегъеншдиз камар къачуна. Ва-
танпересвилин сиясатни кар алайдаз элкъурна.

Ватанпересвал - им хай улькведиҳ къанивал, вафалувал
къалурун, адан итижар патал къуллугъ авун, герек атайтла, чанни
къурбанд ийиз гъазур хъун я. Гъа и важибу буржидиз вафалу
рухвяяр, рушар чи улькведа, гъа гъисабдай яз Дагъустандани,
гзаф хъана ва гилани ава. И кар абуру Ватандин Чехи дядедин
къизъгин женгерани, фашистрин къушунри чукъурай, кай, барбат
авур хуърер, шегъерар, карханаяр, майиштар къвачел ахъал-
дардайлани, пятилеткайрин планар къилиз акъуддайлани, ин-
тернационалистилин буржи тамамардайлани. 1999-йисуз Дагъ-
ларин улькведал яракъламиш хъянвай бандитрин дестеири ве-
гъелани къалурна. Гила Россиядин Яракълы Къуватрин часта-
рик кваз Украина да къиле тухузвай маҳсус серенжемдани ус-
патзава. Къурелди лагъайтла, ватанпересвал дагъустанвийрин
ивидик квай ери я. Дагъларин улькведен тариҳда чи бубайри ва
къенин неслири и кар Ватан къеве гътатай гъар уламда тестикъар-
зава. Икъ тирвиял Дагъустандин чилелай чи зурба улькве фа-
шистрин чапхунчийрикай хъуз фей 58 къегъал Советрин Союз-
дин Игит лагъай виниз тир тъварцыйз лайихлу хъана.

Дунъядин къед лагъай дяве гзаф къадарда государство-
риз ва халкъариз еке имтияандиз элкъвена. Иллаки Советрин Союздин халкъар патал ам бедбахтилини, гзаф къадарда къур-
бандар арадал гъайиди хъана. Зурба улькведен вири халкъари
фронтдани, далу патани къагъриманвиледи женгерни, зетметни
чугуна. Дядедин цай, хар гъар са хизандих галукуна. А четин
ва къизъян ийисара агъзурралди дагъустанвияр гътуллупви-
леди фронтдиз фена. Республикада Кеферпатаан Кавказ хъун
ва душмандал гъужум авун патал 58-армия тешкилнай. Меркез-
да гъак 44-армия ва 135-дивизияни авай. Махачъкаладин воен-
ный ва гъульну базада, маса частарани гзаф дагъустанвиири
къуллугъздавай. Абуру аскервилин везифа намуслувиледи къилиз
акъудна. Фашизмдин винел гъалибвал къазанмишун Советрин Союздин гзаф миллетрикай ибарат халкъдин лап зурба игит-
вал хъана.

Хай Ватандин мулкариз немсерин къушунар гъахънавайдай-
кай, дяве башламиш хъянвайдакай Дагъларин улькведен хал-
къаривни квай хабар агаъна. Ида риклерин тъарна. Ятлан гъар
са хуъре, шегъерда собиранияр, митингар къиле фена, анрал ком-
мунистрих, комсомолрихъ галаз жергедин фялери, колхоз-
чийрини Ватан хъуниз эвер гана. Агъзурралди дагъвийри, жу-
реба-жуъре пешейрин иесийри чеб Ватан хъуз гъазур тирдакай
малумарна ва фронтдиз рекье тун истемишина.

1986-йисуз Дагъустандин ктабринг издательствода акъуднай
"Чун гъалибилихъ инаниши я" тъвар алай ктабда ганвай
документрай аквазавайвал, Дагъустандай сифтегъян гътуллуп-
бур (3500 кас) 1941-йисан 27-июндиз фена. Саки вири районрай
атанвай итимар Махачъкалада къватл хъана. Абуруз Дагъустандин
радиокомитетдин артистри концертни гана. Ватанпересар полит-
рук Яковлев къиле аваз мукъва-къилири, республикадин вилик-
къилик квайбуру ва шегъерэгълири фронтдиз рекье тунай.

Советрин Союздал веъенвайди пехъы, инсафсуз душман-
тири. Гъавиляй дядедин гатлунай гъа сифте икъярилай партияди
"Вири фронт патал! Вири гъалибвал патал!" лозунг майдандиз
акъудна. И лозунг фашистрихъ галаз жент чугунин карда женги-
нин халис пайдаҳиз элкъвена. Гъам фронтдин майданра, гъам
карханайрин, майиштарин цехра, участокра, фермайра, никлера,
багълара... Инсафсуз душмандал гъалибвал къачун патал Советрин Союздин вири халкъар къарагъяна.

Гъалибвал къазанмишун Советрин халкъдиз, Яру Армиядиз
регистър альвазнач. Дядени чи улькведиз лугъуз тежедай хътин зи-
янар гана. 27 миллион кас телефон хъана, абурукай 90 агъзур дагъус-
танвияр тир. Агъзурралди шегъерар, хуърер, карханаяр, майиш-
тар барбатина. Вагонриз ягъиз, неинки инсанар, гъак 1990-йисарин
авадан, мублагъ чилерин накъварни Германиядиз тухвана. Фаши-
стрин инсафсузвилин гъерекатри риклерал тур хирер къени сагъ-
хъланвач. Рагъакъидай патан хейлин ульквейрин къенин прези-
дентри, канцлерри, премьер-министрри Дунъядин къед лагъай
дядедин нетижаяр, Яру Армиядин Гъалибвал инкарзава, адаа
маса къиметар гузва. Украина да къиле тухузвай маҳсус серен-
жем багъна къуна, Гъалибвал къазанмишай аскеррин гъурмет-
дай хажнавай памятникар лекеламишава. Ихтиин гъерекатриз
чун вири акси экъечна къланда. Идан гъакъиндай "Рекъин тийир
полкунин" гегъеншвили успатзава. Алатай къве 1999-йисуз хъаначтани,
ци Россиядин вири регионра, шегъерра, хуърера "Рекъин тийир
полкунин" вишин марш давамарда. Гъа идалди ватанпересвални,
Россиядин Президентдиз ийизвай еке ихтибарни къалурда.

Гъажи КЪАЗИЕВ

Ватандин Чехи дядедин гаф-
квайтала, гъар са къурушвидин ри-
кел фронтдиз фей 575 кас хкве-
да. Абурукай гзафбур чин диде-
бубайр, аялар, хизанар, цийиз гъан-
вай сусар, кълан рушар тұна фена.
Гъайф хъи, виризаз багърияр мад
сефера ахкунач.

Гъалибилин суварин вилик
рагъметлу **Гъажиев Загъир** бу-
бадикай макъала къызыл кланз, адан
хва Тофиказ къале гъихътин доку-
ментар аватла къалура лагъайла,
ада зав рагъметлу Загъир бубади
вичин гъилелди вичикай къиенвай
къве дафтар агақварна. Абуру къе-
лайла, неинки тек са вичин, хизан-
дин умъур, гъакъни къурушвидин
къисметарни ахудақаз аквазва.

Гъажиев Загъир Абдулгъүсейнович 1922-йисуз Къурушин ху-
ре малдардин чехи хизанда диде-
диз хъана. Абуру хизанда 6 стхан-
ни 3 вах авай: Межид, Абузар, Ле-
тиф, Загъир, Буба, Гъамид, Гъурун-
нисе, Мислимат, Абидат.

Цулада ийиса авай жегъиль Загъир са пеше къачун патал 1937-
йисуз Бакуда ФЗУ-дик экечина. Са
ийсалай ам Бакудин финансирин
техникумдиз хъфена, гъана чирви-
лер къачун давамар хъувуна. Гъа
ийисуз Азербайжандин школайра,
техникумра келзазай лезгийрин
аялрал, "лезги налог" лугъуз, пул-
дин налог веъзевай. Пулдин такъа-
тар тахъуниз килигна, Загъир элкъ-
вена къвализ хтуниз мажбур хъана.

Загъир бубадин чехи стхаяр тир
Межидни Летиф Къурдемирдай
фронтдиз рекье тунай. 1942-йисан
октябрдин вацра Загъирни гъу-
гульлудаказ Ватан душмандикай
хъун патал фронтдиз фена. Сифте-
дай Загъир Гуржистандин Гори ше-
гъердиз акъатна, ана къуд вацра
вердишилдер къачурдайл къу-
лухъ абуру са шумуд кас Москва га-
лай патахъ рекье тунай. Смоленск-
дин патарив къиле фейи къати жен-
гера Загъирал залан хирер хъана,
адан бедендик пад хъайи гранат-
дин са шумуд къус акатнавай. Ам
тади гъалда сифте Москвадиз, аны-
ни Коломна шегъерда авай 2660-

Дядедин цай-гум гъиссайди

нумрадин госпиталдиз рекье тұна.
Пуд операция авуна, бедендик квай
гранатдин күсар худна. Са гъилиз
гзаф тади ганвай, ада къалахзама-
чири. Сагъламвал гүнгүнна хтурда-
лай къулухъ ам инвалид яз, Да-
гъустандиз рекье хтuna.

Мисалда лугъузвалай, "дагъ
дадыл дағыл тавартын, инсан ин-
сандаң ғылтада". Гъа ихтиин са ажа-
иб дуьшушу Загъир Гъажиеван

къиелни атана. Ада вичин днев-
никида рикел хизива: "Фронтдиз
гъазурвилер аквазвай аскерар
Москадиз тухудайла, чун са пуд
юкъуз къалин тата ай са къуль-
не ферма хътиңн чада k'vatlina-
vai. Са юкъуз командрди, t'var-
par къаз, аай - авасирди ахтар-
мишдайла, зи t'var къуна, "Гъажи-
ев Загъир" лагъанмазди, зун ви-
лик экъечнай. Садлагана къулу-
хъай зи къунерал сада гъилер
эцигна. Элкъвена килигайтla, ам
санал къелай зи хуърунни Аслан-
нов Агъя хъана. Сада-сад къужах-
ламишна, тухдалди сұзъбетар
авуна. Пакадин юкъуз командрди
яракъар къайдадиз гъун буругъу-
на. Зунни Агъя, къуын-къуын тун-
на, санал акъавазнай. Чи къан-
шарда аай къве аскерди пулепет
михъзавай. Садлагана патрум
ягъай ван акъатна, гүлле зи пат-
тав гәй Агъадинхуруз фена, ада
гъасяйтда зи гъилерл чан гана.
Чна ам и тамун юкъва фарақъат-
на, адаа гъа тамукаш эхиратдин
къвал хъана. Ахтармишайла, пат-
трум тәвадай рекъина, тақуна, са
патрум амаз хъанай..."

Гъажиев Загъир Абдулгъүсейнович
бубадин хуър бабадиңи къале
мушин патал вичин лайихлу пай
кутуна. Ада колхозда къунучи-
вална.

1969-йисуз Загъир Абдулгъүсей-
нович Махачъкалада авай
ветеринарр техникум акъал-
ттарна. 1972-йисалай колхоздин
ОТФ-дин заведуючийвиле, гъу-
гульлай хиперин бригадайрин
управляющий яз зегъмет чугуна.
Ада зегъметда еке агалкъунар
къазанмишна. Гъаныз килигна ам
Дагъустандин Верховный Совет-
дин Президиумдин Гъурметдин
грамотадиз, Ватандин дядедин
I дережадин ордендиз лайихлу
хъана.

Загъир бубади вичин умъур-
дин юлдаш Сара бадедиңи галаз
түккей хизан арадал гъана, ве-
ледриз чин мурадив агақьдай
мумкинвилер яратмишна. Чехи
хва Вакъифа гзаф ийисара Къизи-
люрт шегъерда инженер яз, стха
Рамазанни галаз зегъмет чугуна.
Тофиқа хай совхозда гзаф ийиса-
ра намуслудаказ къалахна. Алай
вахтунда Хасавюртдин агаляп-
тихуз-хидай маршрутка гва. Абу-
рун руш Шагъсенема гзаф ийисара
Къурушин хуърун гамар храдай
фабрикада къилин образование
авай инженер-технолог яз зегъмет
чугуна.

Загъир Абдулгъүсейнович 82
ийисан яшда аваз 2004-йисан 30-
майдиз кечмиш хъана.

15 йиса аваз Ватан хвейи хва

Амина САИДОВА

Зази улу-буба Шефиев Жа-
мал Азизовичан чехи стхя
Милгъаж Шефиев акурди туш. Гъик
лагъайтла, ам Ватандин Чехи дяд-
еда төлеф хъана.

Улу-буба Жамал Азизовичан
ихтилатрай чир хъайвал, Ватан лап
къеве авай 1943-йисуз Милгъажни
Жамал фронтдиз физ къавин хъана.
Ахчегърин Агъасиеван тъвару-
нъх галай колхозда зегъмет чугъ-
вазвай абуру фронтдиз фидай къе-
тивал къалурна. Амма чқадин во-
енкоматдай абуру, яшар гъеле та-
мам хъланвач лугъуз, элкъурна.

Амма Милгъажа маса улам
акъуда. Вичин хайивилин шагъа-
датнамада 1928-йисакай 1923 аву-
на. 15 йиса авай жаван вичин му-
раддив агаъна. Ада женгер къиле
физвай чкайрикай къвалайбурууз
мукувал-мукувал чарара ада женгер къи-

ле физвай чкайрин, вичин женгинин
юлдашын сүретар чугуна ракхур-
дай. И чарар вири мукъва-къилири
къелдай. Гъайф хъи, яргъалди икъ-
давам хъанач. Чарарин алакъа
атлан. Милгъаж Азизович гел гала-
чи кважына. Диде Бидирнисе хва
хтунал вил алаа акъавазна. Стхайри,
вахари оборонадин министерство-
диз, военкоматриз чарар къевна.
Амма Милгъажан гъакындай тайин
са малумат хъанач.

Анжак 1979-йисуз СССР-дин
оборонадин министерстводай чар
хтана. Ана къевнай: "Шефиев
Милгъаж Азизович Белоруссия
душмандикай азадзавай женгера
Гомель шегъердин патарив тел-
леф хъана".

15 йиса аваз Ватан
душмандикай хвейи хва
чи рикера гъамиша амукуда.

Гъулангерек ИБРАГИМОВА, шаир, РД-дин лайихлу муаллим, РФ-дин образованидин гъуреметлу работник, РФ-дин писателин Союздин член

Балугъдивай яд галализ яша-
миш тежервал, инсандин гъуреметлу
работник, РФ-дин писателин Союздин
член

Бални рахун галализ яша-
миш жедач. Чал, иллаки дидедин
чал, дүвздақаз, мильдиказ чир хүн-
им инсандин рульгъдин, къилин виниз-
вал я. И месэла гъялун патал гъам
хизан, гъам школани алахъана къанда. Хайи чала - хайи халкъдин къилих,
тарих, рикел хунар, адетарни къайдаяр,
дуланажагъ, яшайиш, камал,
насигът - вири ава. Хайи чал - им
ата-бубайрилай несиприлай несипрал
агакъзтай аманат, ам хүн, фасагъат-
диз чирун гъар са миллетдин векил-
дин важибул везифа я. Жуван чал чир
хуни инсан гъи миллетдин векил ятла
тестикъэрзава. Вучиз лагъайтла, хайи
чала хайи халкъдин рульгъ ава, ада
инсанар сад-садав агуудзана, адан
сифте гафунилай инсандикай хайи
халкъдин хва, руш жезва.

диде-бубадин, иллаки дидедин мез-
я. Чна чи аял вахтар рикел хкин. Вири
хизан къватл хъянвай арада, вирида са
къвалах-мел ийдай вахтара, са маҳ
ахъя лугъуз, чун диде-бубадилай
алатдацир. Гъикъван гуярчег махар,
къисаяр, къаравилияр, мисалар, мис-
къалар, манияр ава чи халкъдих!
Диде-бубади абур ахъайдайла, чун а
саягъда кисдай хъи, гъатта тъвтэрен
ванин къведай. Аял хайи чалан гуяр-
чевилел, адан хуш везиндад ашукъ-
арзайвади хайи халкъдин гүзел эс-
рар я. Аялдиз вичин халкъдин тарих,
дувлар чир хъана къанда. Заз дувул-
риз талукъ халкъдин са къиса рикел
хкиз къланзана.

Лугъуда хъи, са девира са ху-
рун къилих галай майдандин къе-
рехда лап иердиз, гумрагъдиз чина-
дин тар экъечнавай. Ам аял вири
чегдиз аквазай хъи, ара-бир ада

экв хъиз, къукъурун диде-бубадин
важибул везифа я. Аялар хайи чалан
рикл алас чехи хүн неинки аялрилай,
тъакъ хизанды чехибур чеб хайи чалав
эгечизавай тегъердилай аслу жезва.
Аялрин сифтеған тербиячир-муал-
лимар дидени буба я. Хизанды гъвеччи
чавуз къачур чирвилер аялри вири
уьмуруда хузвана. Школа аялриз ми-
хъи литературный чалан чирунив эгеч-
зава. Хайи чалан къисмет гъар сада-
лай аслу я.

Алай вахтунда чал чир тахъунин
себебрикай сад ам я хъи, аялри гзаф
вахт къвале диде-бубадихъ галаз въз,
телефизордин къане ацукуна, телефонра,
планшетра акудзана. И карди чехибурув
рахунин, алакъа хунын, ктабар къелунин
вахт тъмиларзана. Чехибуруни, аялар
секиниз ацуку-
нава лугъуз, артух фикир гузва. Абу-
рун арада рахунин алакъа жезвач. Тел-
левизордин къане, телефон, планшет
гваз жезвай вахт диде-бубади низ гзаф
мисалар, мискъалар, абурун дувъз
жавабар чизватла, ни устаддиз ктаб-
дай маҳ къелдатла ва я маса гъужет-

Эцигнавай дарамат гъикъван гуяр-
чег къалубринди, акунар алайди хъайт-
тани, эгер адан бине мягъкемди туш-
тла, а дарамат яргъалди амукъдач,
чклида. Гъавиляй гъар са диде-бубади,
хизанды бинедилай, дидеди гуз-
вай некъедихъ галаз санал хайи чалан
верцивилин дад чирун, халкъдин агал-
къунрал, жуван хайи макандал дама-
хунин гыссерни кутун лазим я. "Дана
- епинамаз, аял - къепинамаз" лугъу-
дай чи бубайри. Гъавиляй гъар са хи-
занди вичин вилик ихтиин месэлайр
эцигун лазим я:

✓ аялриз хайи чалан къанарун ва
ам чирунал рикел хъунин гъиссер де-
ринарун;

✓ чалав гъуреметдивди эгеч-
чун;

✓ чал дериндай чирун ва ам
михъиз хъун.

Чна хайи чалаз дидедин чал гъа-
вайда лугъузав. Дидедин чал, къепли-
нилай башламишна, аялдин япара
авай лайлайдин сес, аялдин шадвал
я. Дидедин чалан гафуни инсан хайи
халкъдив, адан адетрив, тарихдив,
дувларив агуудзана. Чин аял гъи чла-
лалди рахадатла тайнаразавайди дид-
е-буба я, иллаки - диде. Эвелни-эвел
аялдиз хизанды хайи чалан ван дид-
едивай къвезава. Аялриз хайи чал
хъсан чир хъуни а хизанды миллетдин
меденивал гъи гъалда аватла чирзава.
Исядта гъар са хизандин вилик четин
ва дериндай гъавурда гъатна къланзай
месэлайр ква:

✓ Россия, Дағъустан - дустви-
леди яшамиши жезвай гзаф миллет-
рин улькве я;

✓ чун неинки са жуван хайи
халкъдивни чалав, тъакъ амай хал-
къариени гъуреметдивди эгечун
лазим я;

✓ жуван хайи чал, жуван халкъ-
дин меденивал чир тахъайлла, чаз
амай халкъарин мили мединиятни
чир хъун мумкин туш.

Им акл лагъай чал я хъи, гъар са
затүнин неинки са винел патал аку-
нар, тъакъ къенепата хузвай затү-
нинхи гуярчевал ва дад хъун ла-
зим я. Жуван чал чир тахъун - им хайи
халкъдив хайнвиледи эгечун я.
Хайи чал аялриз къланзайвайдини

килигиз халкъ къватл жедай, жегъилар
гуярчукъ жедай. Дамах акатай чина-
дин пешери, хилери, танди сада-са-
дав гъуяжетда. Хилери лугъуда хъи,
тарчин гүзелвал чепелай аслу я, пе-
шери лугъуда - чепелай, тандини - ви-
челай. И ван къевзвай дувулривай
эхиз жедач. Дувулри лугъуда: "Тар-
чин гужлувал чалай аслу я, туштла,
килигин". Авахъана пешер. Са шумуд
ийкъалай тарци мадни гужлуз таза
пешер хъана. Хкатна хилер - са шу-
муд ийкъалай цийи хилер хъана,
мадни гуярчег хъана чинар, гъатта
къакъанни хъана. Хкечна дувулар.
Тар ярх хъана миҳыз, пешерни, хи-
лерни, танин къураз башламишна.
Абуру дувулриз, чкадал хъша лугъуз,
тавакъу авуна. Дувулриз абурун язух
атана ва чкадал хъфена, тарцел чан
хтана. Дувулри лагъана: "Уьмуру
авай гъар са затл вичин дувулралди
мягъкем я. Дувулар квачир затл фад
къурада, ярх жеда". Чи дувулар чи
чала ава. Гъикъван чна чи чал, хъсан-
диз чирна, хвейитла, тъакъван чи
дувлар мягъкем жеда.

Дидеди аялдиз махарихъ галаз
санал вичин бадедин, чехи бубадин
уьмурурдикайни адетрикай субъетар
авуртла, гъикъван хъсан жеда. Хайи
чалалди лугъузавай лайлайр, мани-
яр, мискъалар чиратла, мадни хъсан
я. И чна тъвар-ван авай ширидин
къалай малуматар чирдайлани, субут
жезва.

Алай ийсуз вич дидедиз хъайда-
лай ийхин 90 ийс тамам жезвай рагь-
метту Алирза Саидован уьмурурдикай
алим Гъажи Гашарова икк къевнена:
"Лезги чилин гүзел тъебиатди,
уьмурурдин жуъреба-жуъре тереф-
риз талукъ хайи халкъдин манийри,
рияяти, махари, мисалари, мис-
къалри шаирдин зигъинда дерин гел
туна. Вичихъ чалар тукъурурдай
алакъунар авай, хайи халкъдин си-
вин яратмишунар хъсандин чидай
шаирдин диде Марията хизз зурба
таъсирна. Гъеччи чалалай Алирза
халкъдин эсеррал рикел алас чехи
хъана". Шаирди гележегда халкъдин
эсеррин бинедаллаз зурба метлеб
авай эсерарни арадал гъанай. Эхъ,
хайи халкъдин месин яратмишунрал
аял рикел алас чехи авун гъар са хи-
зандин буржя я.

Абур галализ чал чирун къафун
галализ къурай фу тъури мисал жезва.
Жуван халкъдал, хайи макандал, дид-
един чалал, игит рухвайрал дама-
хунин, абурув гъуреметдивди эгечу-
нин гъиссер аялдин рикел, лампадин

рал желб ийиз алакънайтла хъсан же-
дай. Телевизордин къане, телефон гваз
ацукуни хайи чал чир хъунин кардиз
генин гзаф къең гузва. Аялни къве
чал какадарна рахазава, чал харчи
ийизва.

Аялар диде-бубайрин гуярчугъяр я.
А гуярчудай вичин сурет дувъз акун-
ни гъар са диде-бубадилай аслу
жезва.

Диде-бубади, чал хвена, ам чир-
на, амай чаларни чир хъун инсандин
къилин винизвал тирди аялдин къиле
туна къанда. Гъайиф жедай кар ам я
хъи, гзаф диде-бубаяр исятда шко-
лайра чин аялар, хайи чалан дадни
такунмаз, школадиз атай сифте ий-
къалай чал чирчукай азад авунин
арзаяр гваз физва. Чал халкъ хузв-
ай, миљл ава лугъузай алат тир-
дан гъавурда абуруз гъатиз къланзава.
Эгер инсандин вичин хайи чал, адан
тарих, мединият чизвачтла, ада вич
а халкъдин векил я лугъудай ихти-
ярни авач. Дидедин чалалхъ хътин ши-
ринвал, гуярчевал, чимивал мад гъи
чалалхъ ава? Гъеле вилик вахтара
дворянри чин аялрив, хайи чални
кваз, вад чал чириз тадай - им абуру
къилин лап виниз тир лишан яз
гъисабзавай. Хайи чал чирчукай
яръга хъун - им къилин агъузал туш-
ни? Чи машгъур шаир Алирза Саидован
"Зи лезги чал" ширида ихтиин члар ава:

Лезги мектеб, Эминан сес авачир,
Лезги аял, дидедин мез авачир,
Валлагъ, чуру тегъер я.

Эгер чаз чи чал, халкъ амукъна
къланзаватла, зи фикирдади, ихтиин
серенжемар къилиз акъудун чара-
суз я:

✓ къвале, къучеда аялрив диде-
буба хайи чалалди рахан;

✓ аялриз гъеччи чалалай
халкъдин месин эсерар къланарин, чи-
рин, къелин, субъетар ийин;

✓ жуван чални чирна, хвена,
амай чаларин гъуреметдивди
эгечин;

✓ хайи чалакай мектебра азад
авунин кардал къадагъя эцигунин
патахъай Республикандин дережада
серенжемар къабулин;

✓ дидедин чал чирин къа-
нун, гъукуматдин къвед лагъай
чалан дережа гана, къарап къабу-
лин.

Чал чи халкъдин рульгъдин чирагъ
я. Къуй а чирагъ садрани хаха таву-
рай, адан ишигъ, гена гужлу хъана,
алемдиз чукъурай!

Мухбирди мухбирдикай ВацI гужлу ийизвай булахрикай сад

Хазран КЪАСУМОВ

Тарцин гужлувал, дурумлувал адан дувулрилай
аслу я. ВацIкъайни гъакъ лугъуз жеда: адак гъикъван
газф кълар, булахар ахакъайтла, тъакъван ам гурлу
жеда. Вичихъ районра, шеърра цудралди хуверин
мухбирар авай Республикандин жемиятдинни сиат-
дин "Лезги газетни" за гужлу тарцив, гурлу вацIув гекъиг-
зава. Сад-къве кас квачиз, бағыр газетдиз чукайрилай
макъалаяр, литературадин эсерар къизизвай вири мух-
бирар заз мукъувай таниш я. Газф бурухъ галаз за ду-
ствилин алақъаярни хузвана. Газет себеб яз, са шумуд
касдикай зи хизандин хванахвайр хъанва.

Мегъарамдху-
рун райондай бағы-
ри газетдиз макъала-
яр, гъвеччи-гъеччи
гъикъаяр, шириар
къизизвай **Тамила
САЛМАНОВАДИХЪ**
галаз зун къве ийс
идалай вилик Къа-
сумхурур Шириат-
дин йикъян миракат-
да таниш хъанай. И
суварик Т.Салманова
алай ийсузни атан-
вай. Гъа суварик за
адаҳ галаз уьмури-
дин ва яратмишун-
рин рекъерикай, мухбирвилин алакъайрикай субъет-
на, жуван "Зуукъуд булах" ктабни пишкешна. Заз Там-
иладин мухбирвилин хатл, макъалаяр, литература-
дин эсерар бегенишиш я.

Малум хъайвал, "сандухда "Лезги газет" аваз гъуль-
луюз атай" Тамила Салманова 1983-йисан апрелдиз
Ахчегъ райондин Ухулрин хуъре дидедиз хъана. 1986-
ийсуз хизан Мегъарамдхурун райондин Цийихурурз
куун хъана.

Т.Салманова алай вахтунда Бут-Къазмайрал яша-
миш жезва. Ам пуд аялдин мегърибан диде, къвалин
кайвани я.

2018-ийсалай инихъ Тамила Салмановади бағыри
"Лезги газетдихъ" галаз сих алакъа хузвана, шириар,
гъеччи мезелияр школада къелзайвай ийсарилай
къизизвай.

Балугъчидиз балугъчи яръга амаз чир жеда, лу-
гъзува камаллуп мисалда. 1973-ийсалай газетриз ма-
къалаяр къизизвай, 1990-ийсалай райондин газетдин
редакцияда къвалахзавай кас яз, заз Тамиладин сиат-
макъалаяр къелнамазди чир хъана: ам масадаз
тешпигъ тушир хатл авай мухбир я.

Зи вилик бағыри газетдин алай йисан 7-нумра ква.
Ана Тамиладин б шири ганва. "Дидед чалан чурава
зун, Шириатдин гарава зун..." къизизвай ада "Вуж ату-
рай" ширирда.

Дувъз лагъайтла, газетда ганвай адан ширирикай за
сифте нубатда "Къариидиз" ширир къелин. Вучиз лагъай-<br

Гъуърметлу инсанрикай

Баркаллу уъмуърдин сагъиб

Хазран КЬАСУМОВ

Къасумхурелай тир зегъметдин ветеран, отставкада авай полициядин подполковник, республикадин муниципалный къуллугъдин лайихлу работник Алик Эрзиханович МУРАДХАНОВ неини Стлан Сулейманан районда, гъакл адалай яргъарани гзафбуруз фадлай хъсандин таниш.

Ийквара Алик Эрзихановича вичин 70-гатфар къаршила-мишна. Юбилейдихъ галаз ала-къалауз ам муниципалитетдин къил Нариман Абдулмуталибова къабулна. Лишанлу вакъяна мубарак авуналди, райондин къили Алик Эрзихановичан лайихлуви-лер, инсанвиллин ерияр, руководи-тельвиллин ва тешкилатчилини алакъунар къеидна.

- Күнене, гъуърметлу Алик Эрзиханович, жуъреба-жуъре чайра, саки 10 йисуз гъа жигъетдай яз райондин администрациядин къилин заместителвиллин жавабдар къул-лугъдал намуслудаказ зегъмет чугуна, райондин экономика мя-кемаруник, вилик тухуник еке пай кутуна, - лагъана Нариман Абдулмуталибова. - Эхириджи йисара Күнене райондин об-щественный уъмуърда активилелди иштиракзва, жегъилрин арада ватан-пересвиллин тербиядин, насиғатчиилини еке къвалах тухузва. Лугъуз жеда хъи, Күнене уъмуърда баркаллу рехъ фенва, и рехъ давамарни ийизва. Юбилей мубаракрай ва Квехъ мягъкем сагъламвал, хизандыа хушбаҳтувал хъурай, гъуърметлу Алик Эрзиханович!

Гъуърьшдал Алик Эрзихановича теб-рикин, алхищдин келимаяр райондин об-щественный палатадин председатель Алимет Мейланова, райадминистрациядин къилин 1-заместитель Лацис Оружева, заместитель Абуталиб Фатулаева, райадминистрациядин крат идара ийиз-вайди тир Рамазан Абдулазизовани ла-тьана.

Эхирдай Нариман Абдулмуталибова Алик Мурадхановав Гъуърметдин грамота-та вахкана.

Мярекатдилай гуъгуънлиз зун Алик Эрзихановича галаз гуърьшиш хъана, адавай вичин уъмуърдин ва зегъмет-дин рекъий субъект авун талябна.

Рагъметлу шаир Рамазан Кайтовахъ ихтигин царап ава: "Инсанвиллин муг авур кас къилихда, Уъмуърда чка жеда адала-синихда". Келимаяр Алик Мурадхано-вахъ галаз лап хъсандин къазва. Адала-касдивайни, гъич са къунадини синих

кутаз жедач. Ам гъвеҷчи члавалай гъакл тербияламиш хъана: намус кваз, чхедид-гъвеҷчиidi чиз, гъар са касдиз гъуърмет ийиз.

А.Э. Мурадханов 1952-йисан гатфарин гүзел береда - апрелдин ваца - Къасумхурелай дидедиз хъана. 1-нумрадин юкъван школа ва Махачкъалада физкультурадин муллар гъазурдай курсар акъалтларна.

Вичи келай школада са йисуз физкультурадин муллар гъазурдай курсарани къелна, А.Мурадхановаз Советрин Армиядин жергейриз эвер гана. Вичин буржы ада ГДР-да авай Советрин къушунрин десте-да, спортдин ротадин старшина яз, тама-марна. И йисара ада волейболдай, фут-болдай, азаддаказ къуршахар къунай хей-лин турнира вичин алакъунар къалурна.

Армияда запасдин офицерар гъазур-дай курсарани къелна, А.Мурадханов вата-ндиз младший лейтенантдин чинда аваз-хтана.

Къадар-къисметди Алик Эрзиханович Къазахстандин Тургайдин областдин Жа-надалинский райондин ақындана. Са йисуз ана спортышколадин директорвиле къвала-хай зирек леzi гададиз 1975-йисан майдин ваца къайдаяр хъудай организ къвалахат атун теклифна. РОВД-дин началь-никвиле къвалах завай подполковник Му-рад Жигерован теклифдалди А.Мурадханов райондин отделдин розыскдин инспектордин къуллугъдал къабулна. Къве йисни арадай фенач, вич хъсан пешекар, гъахъвал вистемишунар гвай инспектор яз къалурай ам уголовный розыскдин началь-никвиле къуллугъдал тайинарна.

А.Мурадханова пешедин рекъяя вичин чирвилерин дережа хкажун къетина, ам 1977-йисуз Карагандада СССР-дин МВД-дин высший школадик экечина, 1981-йисуз анаг хъсан чирвилер аваз акъалтларна.

1985-йисалай 1989-йисалди Махач-къалада уголовный розыскдин старший уполномоченный виле, 1989-йисалай 1994-йисалди Къазахстандин МВД-дин Гурьевдин управленида Эмбинский райондин ОВД-да уголовный розыскдин ва криминальный милициядин начальник-виле къвалахна. Адала подполковникуни чин гана.

- За къвалах завай Гурьевдин област-

дин Эмбинский района "Тенгиз-нефтаз" объединение кардик квай, - рикъел хизива отставкада авай подполковники. - Иници СССР-дин саки вири пиплар вахтадин къайдада гъар ваца 45-50 агъзур кас къвэз-хъфизтай. Абурулай гъеири, 5000-далай виниз венгерри, газаф къадар чехри, французи, финни, инглисирини къвалах завай. А члавуз заз маса къуллугъчийрихъ галаз санал къве сеферда Къазахстандин компартиядин ЦК-дин секретарь Нурсултан Назарбаев-вахъ галаз къиле фейи гуърьшда иштиракдай мумкинвални хъана.

Гъелбетда, диде-буба къвалах ялгъуз тирла, гъурбатда яшамиш хъун ва къвалахун регъти кар туш.

И кар себеб яз, Алик Эрзиханович вичин хизиан галаз Дагъустандиз хтана.

1994-йисуз подполковник А.Мурадханов Махачкъалада уголовный розыскдин управленидин наркотикрихъ галаз женг чугвадай отделдин начальник-виле тайинарна. Жавабдар и везифа-яр ада 1997-йисалди узъягъдаказ къилиз акъудна.

1997-йисалай 2008-йисан мартдин вацралди Алик Эрзихановича Стлан Су-лейманан райондин администрациядин къилин заместителвиле къвалахна, район яшайишдин, экономикадин, культурадин ва маса рекъерай вилик финик еке пай кутуна.

Яргъал йисара къайдаяр хъудай органра ва райондин администрацияда на-муслудаказ къвалахунай А.Мурадхановаз СССР-дин МВД-дин I, II ва III дөрөжайрин, "Россиядин МВД-дин 200 йис" меда-лар, "Милициядин отличник" знак, "Дагъустан Республикадин муниципальный къуллугъдин лайихлу работник" лагъай гъуърметдин тъвар ганва.

А.Мурадхановахъ галаз ихтилатар ийидайла, за къатана хъи, ам 70 йисан вахтунда фейи ва физвай рекъел, вичин къисметдилай рази я. Алик Эрзихановича юбилей мубарак авунанды, за жуван макъалани Низами Генжевидин ца-раралди акъалтларзва: "Лугъун жуәз: къадир жечни къисметдин, Къужахда-ва вун баҳтунин, гъуърметдин".

жезвай чадидин МСЭ-дин бюроидиз физ жеда, ана адала МСЭ-дин къилин ва я фе-деральный дережадин пешекаррихъ галаз техникадин къумекдади алакъалу жедай мумкинвал гуда.

2024-йисан 1-январдилай экспертиза "Тъварар алакир документрай" тайинарда, идан макъсадни ам жезмай къван аслу ту-шири авун я. Къарап къабулайдалай къу-лухъ инсандикай делилар адала ганвай группа ва реабилитациядин гъар са кас патал къипдиндир тир программа къалурнавай справкадал акъатда. Эгер инсан МСЭ-дин бюроодин экспертизадихъ галаз рази туш-тила, вич яшамиш жезвай чадидин МСЭ-дин бюроодиз азга гуналди, ам экспертизада оч-нидаказ мад сеферда къиле тухунин лазимвал аватла.

Гележегда вуч дегиш жеда?

2023-йисан 1-июндилай МСЭ арада мензил аваз (дистанционно) мад сеферда къиле тухуз жеда. Идакай МСЭ-дин бюроодин къарапдихъ галаз рази тушири-бурувай ва адалай вине авай идара-риз арза гуз къланзайвайбурувай менфят къа-чуз жеда. Экспертиза мад сеферда къиле тухун патал инсандивай вич яшамиш

инсан вич, адала килигун ва ахтармишнара галачиз къиле фида. И къайда патал анжак по-ликлиницидакиз тир къайда хъядай мумкинвал авачиз. Мисал яз, эгер документтин якъинвал тайинариз жезвачтла ва я махсус тадарракралди ах-тармишнара къиле тухунин лазимвал аватла.

Инвалидилин группадик справка Госкъуллугъриз ва я почтадиз къведа. За-

очнидаказ экспертиза къиле тухудай чка душишундин къайдада хъядада.

Сувар тебрикна

Сив хънин суварин вилик гъар йисуз Махачкъалада, Дуствилин Квада, Дагъустандин Муфтиятди меръяматлувилин "Инсан" фондунихъ, РД-дин милли сиясатдин ва динрин краин рекъяй министерстводихъ галаз санал аялриз шад гъалара сувар тебрикун хъсан адетдиз элкъевна. Аниз етим, дуланажагъдин четин шартлара яшамиш жезвай хизанрай тир аялриз, аялрин къалера чехи жезвайбуруз теклифзава.

Мярекатда РД-дин милли сиясатдин ва динрин краин рекъяй министр Энрик Муслимова, Дагъустандин Муфтий шейх Агъмад Афанди, РД-дин аялрин ихтияррин рекъяй уполномоченный Марина Ежовади, Муфтийдин месятчи Айна Гъамзатовади ва масабуру иштиракна. Ам журналист Мугъаммадрасул Абакарова, сувариз хас тирвал, конкурсар тешкуналди, пишкешар гуналди абурлудаказ, аялрин рикъера яргъалди амукъдайвал къиле тухвана.

Сувар тебрик авур Айна Гъамзатовади Рамазандин варз мусурманриз Аллагъ-Та-алади ганвай еке савкъат тирди къайд авунихъ, аялрихъ элкъевна, чими келимаяр лугъунихъ галаз сад хъиз, Мугъаммад Пай-гъамбардилай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) чав сунна яз агақнавай суварин къетенви-лерикайни, алай вахтунда Украина да Рос-сияди къиле тухузай махсус серенжем фад акъалтун, ана иштиракавай чи вата-нэйлияр саъ-саламатдиз хтун мурад тир-дини лаъдана.

Министр Энрик Муслимова Дагъустандин Киль Сергей Меликован Тъварунихъ Тебрик къелна ва министерстводин колек-тивдин патай сувар мубаракна. Рамазандин варз се-ре-спубликадин гъар са пипле къиле тухай ифтарри, хъсанвал ийиз чалишиши жезвай къарин къадар йисалай-суз артух хъу-ни Дагъустанда Мугъаммад Пай-гъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) рехъ абурлудаказ дава-марзавайди мад сеферда субутзайвади, аник Муфтий шейх Агъмад Афандидин лайихлу пайни квайди къайдна.

Сельнедилай, аялрихъ элкъевна, чими келимаяр Марина Ежовадин лаъдана:

- Къе вири сад-садал ацалтнава - пузел балаяр, Сив хънин пак ва михъи сувар. Ам неинки диндин, гъакл хизандин, къени ва рикле чими гъиссер тазвай суварни я. Ихъти кели-маяр ава: вири миллетрин ва динрин дидеяр сад хътиг накъваралди шехъзава. Чун гъар сад са жуъре я, амма жуван баҳтлу балаяр акурла, виридан вилерал накъвар акъалтза-ва. Къуй гъар са дидедин вилерай, вичин сагълам, гуърчег, баҳтлу балаяр акъаз, шад-вилин накъвар атурай! Къуй виридан къилел михъи ва экъу цав хъурай! Квезд сувар муба-ракрай!

Гульбъунлай рахай "Инсан" меръяматлу-вилин фондунин директорди чи суварин тешкилатчиз анжак къумек гузайди, ихъти-тин серенжемрин макъсад аялрин уъмуър шадарун тирди къайдна.

Сувар аялрин "Умрахадж" ансамблди тамамарай нашиди, Юсупован Тъварунихъ галай "Ватан" шкодадин аялри къалрай сегънейри мадни гуърчегарна. Эхирдай вири аялриз суварин паяр гана.

Цийи къайдайралди

Дагъустан Республикада авай инсандин ихтияррин рекъяй Уполномоченный Аппаратди хабар гузайвал, 2022-йисан 1-июндилай инвалидвал тайинардай цийи къайдайр къуватда гъатда. МСЭ (медицинско-социальная экспертиза) очнидаказ ва заочнидаказ - гъар са касди вичи хъялгъайлал къиле фидай мумкинвал ава.

1-июндилай инвалидвал тайинардай патал вахтунади тир къайдада къуватда жеда: экспертизани заочнидаказ къиле фидай, пенсия ва къезилвилер гъар авайвал давамарда.

1-июндилай МСЭ гъикI къиле фидай

Ам къве жуъреда къиле фидай очнидаказ, яни инсан ва вахтунда вич авай чадиди-интернатда, дустагъда, азарханада - МСЭ-дин бюроодиз фидай. Заочнидаказ лагъайтла,

Гатфарин чульдин квалахриз - йигин еришар

Хазран КЬАСУМОВ

Гатфар вичин яцла гъатуни хурун зегьметчийрин къайгъурни артухарнава. Карханаяра ва хурун майшатдин зегьметчияр алай вахтунда гатфарин магъсулар, салан ва баҳчадин майвайрин тумар, картуфар цунин къайгъурник ква.

- Стал Сулейманан райондин хурун майшатдин зегьметчиярни санкционирин ва коронавирусдихъ галаз алакъалу серъятвилерин гъалара квалах авуниз мажбур хъана, - лугъузва муниципалитетдин кыл Нариман Абдулмуталибова. - Санлай улкведа, республикада хиз, гъар са муниципалитетдин экономика ва хурун майшат дурумлудакас вилик фин таъминарун лазим я. И кар районда аннамишнава, АПК-да инвестицион проектар умъурдиз кечирмишава, цийивилер кардик кутава. Райондин ағаалияр чилин къадир авай, зегьметдал рикл алай инсанар яз, зун көвелай инанмиш яхы, улкве патал регъятди тушир алай вахтундан абуру чипин квалахдин еришар явашарда, сүрсет артухарун патал зегьмет чугвада.

Эхиримжи йисара районда виликдай салан тийизава емишар, майвайр гъасилзана. Ида шадвал, гъа са вахтунда пакадин ийкъак умудлувални кутава. Мисал яз, улкведа шумъягърин виридалайни чехи багъ Стал Сулейманан районда ава. Чехи майданра квартал, гатун халияр, истиватар, чичекар цава. Яваш-яваш райондин мулкунал вичиз къвед лагъай ризкъи лугъувай картуфар цаз башламишнава. Мисал яз, алай йисуз картуфар райондин са шумуд хурре ва дагъдин участокрани цава. Абурукай сад Эминхъур я.

И мукъвара райадминистрациян кыл Нариман Абдулмуталибов, адап 1-заместитель Лацис

Оружев, хурун майшатдин ва сүрсетдин управленидин начальник Къазагъимед Къазагъимедов, адап заместитель Гъамидин Абдулкъафаров Эминхъурин мулкунал картуфар цазвай участокдиз фена, квалахар кыле физвай гъалдихъ галаз таниш хъана.

Картуфар цунал арендатор Надир Яхъяев машгъул жезва. Ада и кар патал 10 гектарда цанар цана, аниза мияндардай шейэр вегъена.

- Цадай 23 тонн картуфар чна Нижегородский областдай хъана, - лугъузва Н. Яхъяева. - Планламишнавайвал, са гектарда 2 тонн картуфар цазва. Картуфар цунин проект кылиз акъудунин кардача технологиян цийи къайдайрикай менфят къачуза.

Картуфар махсус агрегат-селялка галай "Беларусь" маркадин тракторданди нақвадик кутава. И кар райондин тъакимизни хъсан акуна, гъылк лагъайтла, картуфар цадайла, гзаф рабочийрин чарасузвал авач. Селялкадизни картуфар арендаторди ва трактордад квалахзавай адап гадади вегъезва. Цуд гектарда картуфар цун патал са тракторни къве кас бес жезва.

Лугъун лазим я хы, районда картуфар цунин проект меценат Нариман Гъазалиеван күмекдал-

квалахрикай ва вилик акъвазнавай везифайрикай метлеблу раҳунар кыле фена.

Зазни халкъ патал менфялту проектар гъиле күнвай Нариман Гъазалиевахъ ва хурун майшатдин илимприн кандидат Къазагъимед Букаровахъ галаз гатфарин чульдин квалахар кыле тухуникай рахадай ва абуруз са шумуд супал гудай мумкинвал хъана.

- Гъелбетда, улкведиз санкционар малумарун чуру кар я, - лагъана Къазагъимед Букарова. - Мукуп патахъай, гъа санкционирчи халкъар уяхарна, абурун риклел "чил диде тирди" хъана. Яръариз тефена, чна чи лезгияр яшамиш жевзай район-риз вил вегъен. Баябан, са менфярни къачун тийиз гадарнавай виш гектарралди бегъерлу чилер вири районра ава. Гзаф жеъилар квалахиз патарал фенва. Дугъри я, чилер менфялтувиледи ишлемишнай, багълар, улзумлухар кутунай Стал Сулейман, Мегъарамдхурун районар вилик ква. Вири районра чиликай тамамиледи менфят къачун лазим я. Ингъе Эминхъурин мулкуна 10 гектарда картуфар цазва. И участок шумудни са йис тир гъак гадарна. Ихтийчилер вирина ава. Эгер чна хурун майшатдин метлеб авай вири мулкаркай менфят къачуртла, чаз гъич са журединн санкционирив зарар гуз, чи экономика зайифариз жедайди туш. Кланзайвади квалах авун, гъасилзавай сүрсет артухарун я.

Нариман Абдулмуталибов Эминхъурин мулкунал картуфар цунин проект кылиз акъудавай ва улзумлуха, багълара, теплицайрин майшатри гатфарин квалахар кыле тухувай гъалдилай рази яз амукъна.

Къазагъимед Къазагъимедовхъ ва Гъамидин Абдулкъафаровхъ галаз чи ихтилат гатфарин чульдин квалахрикай, абуру лагъайвал, "халкъдин суфра берекатлу ийизвай" арендаторкайни фена. Алай вахтунда райондин агропромышленный комплекс вилик тухунин, инвестиционный проектар умъурдиз кечирмишнин рекъерай тухувай

Къазагъимед Абидиновичахъ ва Гъамидин Жарулаевичахъ галаз чун хуриериз фена, арендаторрин квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

Ингъе чун Даркъуш-Къазмайрин хурун квилхъ галай халидин сала ава. Районда алай йисуз 65 гектарда хурун квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

- За халияр гъасилиз им 6 лагъай яз я, - лугъузва Н. Къадимова. - Зун инанмиш хъана хы, райондин дүзэндэ авай хуриерин, гъабурукай яз чи хурун мулкаркай гъасилуниз кутугай чакая я.

Н. Къадимова цадай штиларни виши гъасилзана. Алай йисуз адап 10 гектарда квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана. Чадал штилар пленкадалди квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

Халийрин сала яд стил-стайл гудай къайда кардик кутунва. Надир Къадимова лугъувайвал, и къайдада яд гун реъят я, яд къенятвиди ишлемишнини күмекъизава. Салаз герек авачир векъни акъатдак.

- Халияр цанвай гъар са гектардай маса гудай 50-55 тонн бегъер жезва, - лугъузва Н. Къадимова. - Идалайни гъейри, эхирдай

саки 10-15 тонн къван халияр агъалийриз квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

Арендаторди алаба хурурвал, чадал гъасилзавай, экологияндин жигъетдай михы квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

Чун Эминхъуряй тир арендатор-узыумчи Гъажимет Аллагъвердиев участокдизни фена. Узумлухар акура, гъуѓуъл шад жезва, анра хъсан къайда, михывал ава.

Иччин тарцивай яргъаз аватдач, лугъувза мисалда. Гъажимет дах Алимет Аллагъвердиев хурун майшатдин институт акъалтларнавай агроном я. Ада 28 йисуз узумлухар акура, бригададин бригадирвиле ва совхоздин кылин агрономиле намуслудакас зегъмет чугуна. Совхозар чакайла, ада 3 гектар узумлухар арендада къуна, цилицлар гъасилна. Даҳ яшшу хъайила, гъа участокдизни иесивал Гъажимета авуна. Анрихъ гелкъунилай гъейри, Г. Аллагъвердиева 5 гектарда жегъиль узумлухарни кутуна.

Чадал акурвал, 8 гектардин узумлухар жергейрин араяр цана, тегъенгрина пунариз пер янава, хилер симерал кутуннава, нақвадик мияндардай шейэр кутунва, гатфарин ятар ганва. Узумлухар хайи даях, къати хъайи сим чадал акунач.

- Асул гъисабдай зи участокда "рислинг" сортунин цилицлар ава, - лугъузва Г. Аллагъвердиева. - Чи шартлар и сортунин хъсан бегъер гузва. Алатай йисуз за гъар са гек-

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Хипехъанвал Дагъустандин агрокомплексдин кар алай хилерикай сад я. 2022-йисан 12-апрелдиз Ахчегъер райондин хурун майшатдин управленидин начальник Арген Гъажиев УСХ-дин пешекарарни галаз лапагри къуд акъудавай Кочубейдин къышлахар чубанриз мугъман хъана. "Хизан", "Путкунский", "Южный" СПК-ра абуру чубанрин гъал-гъавал, яшайишдин шартлар, къайгъур ахтармишна. Къейд ийин, алатай йис Коҷчубейда малдарап патал къулайди хъана.

Яйлахриз хизиз гъазурзава

Санлай къачурла 2021-2022-йисара Ахчегъер райондин виши журиерин майшатри күчери малдарвилин чилерл 28 520-дай артух хипери ва цегъери, гъаклни ири карч алай 5 агъзурдав агақына малари къуд акъудавай. 2022-йисан 12-апрелдин делилларди, 100 процентдин дул къачунва. Алай вахтунда райондин малдарвилин майшатра хиперилай гатфарин сар тваз башламишнава.

Кильди къачуртла, "Хизан" СПК-да ийкъа юкъван гъисабдалди 200-250 гъайвандилай сар твазва. И квалахар райондин амай майшатрани тешкиллудакас кильди акъудавай. Райондин майшатри санлай къачурла 85 560 тонндив агақына сар къачун планламишнава. Яйлахриз хурун гъазурвал акун яз, сар турдалай къулухъ гъайванриз герек тир дарманар яда, абуру къиламрикай ва маса хаталу гъашаратри-

тардай 250 центнер цилицлар квалахриз хурун гъасилзана. Алай йисуз адап 10 гектарда квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

Чадал штилар пленкадалди квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана. Чадал штилар пленкадалди квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана. Чадал штилар пленкадалди квалахар квалахрикъ галаз чадал таниш хъана.

Г. Аллагъвердиева вичин арендадин участокда, гъвччи-гъвчи майданра гъар йисуз картуфар, помидор, чичекар, гъажибугъдяр ва маса няметарни цава.

Квез къуватар хурай, хурун майшатдин зегъметчияр!

кайни азаррикай хуң патал дарманрин (купкадин) ятарай акъудда. Важибу и сенрежем чубанри йиса 2 сеферда къиле тухувава.

Гъайванар къышлахар яйлахриз къучариз 15-майдилай башламишда. И кар патал маҳсусдакас түккүрнавай пар чугувадай машинар ишлемишнава. Гъайванар машиниз ягъун ва авудун патал маҳсус гъвчи майданар, винелай янавай къатар ишлемишнава. Хиперин суръуряр хунын ва артишнин мураддалди малдарри ийизвай харжийрин тайин тир пай арадал хуң патал тъкуматди субсидияр гузва.

Гъурметлу инсан, хъсан съгъбетчи

Масуб МАГЬМУДОВ

Вич шаир, артист тушиз, Къулан Стларин юкъван школадин муаллимвиле къвалахиз, районда яшамиш жезвай газф къадар инсанриз чизвай, абурун патай гъурмет къазанмишнавай маса кас Стлар Сулейманан районда, заз чиз, мад авач. Къулан Стларин юкъван школадин ОБЖ-дин муаллим **Халилбек Жарулаевича** 2009-йисалай райондин профсоюзрин тешкилатрин координациядин советдин председателдин везифа-ярни тамамарзава.

Мартдин вацран эхиррай Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликован къарадалди Халилбек муаллимдиз "Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим" тъвар ганвай шад хабар агаъна.

Халилбек 1958-йисан 21-октябрьдиз Векъелрин хъуре диде-диз хъана. Диеденини бубди колхозда къвалахазавай. 1961-йисуз Векъелар Къулан Стлардан куҷа хъана. 1977-йисуз хурун шко-ла күтъяна, Халилбек Дагъустандин университетдин филологиядин факультетдиз гъяхъна. 1982-йисуз вуз күтъяйла, къва-лахиз Ағъул райондин Риччарин хуруръз ракъурна. Ана адакай урус чаланни литературадин муаллим хъана. 1985-йисан сен-тябрдилай Стлар Сулейманан райондин Къварчагърин юкъван школада зегъмет чулуна. 1986-йисалай Къулан Стларин юкъван школада къвалахазава.

Халилбек Жарулаевича гъазурнавай аялрин командади 2019-йисуз районда хайи военно-спортивный "Гъалибвал" ва "Жер-геда акъвазайтла жеда" къугъуна - 1, 2009-йисуз республикада къиле фейи военно-спортивной "Зарница" къугъуна - 2, 2010-йисуз армиядин жергейриз эвер гудай яшдив агаък тавунвай жегъилрин арада къиле тухвай республикадин спартакиада 3-чаяр къуна. Идалайни гъейри, абур 2012-йисуз "Президент-дин акъажун" 2-чакдиз лайихлу хъана.

Халилбек муаллим Вириоссиядин "Юнармия" търекатдин райондин штабдин, ОБЖ-дин методикадин курсарин руководи-тель я. Къулан Стларин жемятди ам хурун депутатвилени хъяна.

1999-йисуз Дагъустандал бандтешкилатри вегъелья, Халилбек муаллими хайи макан душманрикай хъун патай хурун-вийрикай ополченциар къватына ва, вич командир яз, гъвчэл дес-те арадал гъана. А чавуз ада зегъметдин патай "Россиядин ватанперес" медаль ганай.

Халилбекован гъакъисаъ зегъмет профсоюздин тешкилат-рин патай ганвай са къадар грамотайралди, медалралди, маса пишкешралди къеиднава. Ам "РД-дин халъкдин образованидин отличник" ва "РФ-дин образованидин гъурметлу работник" ла-гъай тъварарин сагъиб я.

Школада къелзлавай аялрин къумекдалди Халилбек муаллимди военно-спортивный городок, ОБЖ-дин кабинет, "Россиядин Игит Р.А. Халикован тъваруных галай женинин ва зегъметдин баркалладин музей" тъкуърнава. Р.Халиков Къулан Стларин юкъван школадин выпускник тир. Винидих къалурнавай къва-лахар ийдайла, пулдин къумек Абдулвагид Жавадова ва Рос-сиядин Игитдин хизанди ганай.

Халилбек муаллим хъсан съгъбетчи я. Ада зегъметдин тарихи хъсандин чида. Школада къелзлавай аялриз, ярар-дустариз лезги халъкдин ивирикай ихтилатар ийида. Инсан-рихъ галаз ада хушдаказ рафттарвала, алақъяр хъуда.

Къулан Стларин хъуре яшамиш жезвай Халилбековин хизанди, са гектарни зур чил къачуна, ана шумъягърин багъ кутун-ва, рикл ала зада халъкъвезва. Ана ярар-дустар галаз ял ядай шартарни тешкилнава. Халилбек муаллимдиннин адан умуль-дин юлдаш Фатиматан хизанди ганай.

Халилбек муаллим хъсан съгъбетчи я. Ада зегъметдин тарихи хъсандин чида. Школада къелзлавай аялриз, ярар-дустариз лезги халъкдин ивирикай ихтилатар ийида. Инсан-рихъ галаз ада хушдаказ рафттарвала, алақъяр хъуда.

Къулан Стларин хъуре яшамиш жезвай Халилбековин хизанди, са гектарни зур чил къачуна, ана шумъягърин багъ кутун-ва, рикл ала зада халъкъвезва. Ана ярар-дустар галаз ял ядай шартарни тешкилнава. Халилбек муаллимдиннин адан умуль-дин юлдаш Фатиматан хизанди ганай.

Тербиядин месэлайрай Жаван яшарин къетенвилерикай

Нариман МАМЕДОВ,
журналист-педагог, РД-дин
культурадин лайихлу работник

Жаванриз тербия гун абурук диде-бубайрикай чарадаказ агаъкъ-урнади яшамиш хъун патай гerek тир чирвилер гунин мураддихъ рекъе тунвай къвалах я. Жаванвилин яшда авай аялриз тербия гунин месэлайрай газф макъалаяр, ктабар, пособияр къьеенва. Жаванар тербиямишнучъ гъар гын тербиядин хъайитлани къурулушдиз хас терефар ава: ахлакъдин, руьгъдин, физический ва икмад. Нетижалувал аялдин яшдин къетенвилерилай ва ам вилик финин къатлун-рилай аслу я.

Жаванвилин яшдин сергъятар шартуналди тайнарнава: тахминан 11 иисалай 18 иисал агаъкъдалди. Жаванвилин жинсинилай яшдин девирди аял гележекъа вилик финиз аквайдавал таъсирзава. Сифте нубатда им а кардихъ галаз алакъалу я хъи, жаванвилин яшда авайла, инсанрин таъсирдик кваз дегишвилер гъатзава. Идани газф къадар гъам рази же-дай ва гъамни рази тежедай не-тижайрал гъун мумкин я. Хаталувал адакай ибарат я хъи, жавандиз пата-вай ийизвай таъсир къевиди хъун ва ам умульрух яз амукун мумкин я.

Гъа икм, жаванвилин яш инсан-ди масадалай аслу тушиз ага-лъкъурнади яшамиш хъун патал алакъунар ва вердишвилер къа-чуз-вай девир я. Жаванриз тербия гун сифте нубатда и яшдин девирдин психологиядин къетенвилерлар би-неламиш хъун лазим я. Жаванвилин психологиядин аслу къетенвилер агаъдихъ галайбур я:

✓ чеб тамамвиледи масад-бурулай аслу туширвилин игъти-яж, чехибурувай къекъечун, муль-туъгъ тахъуниди жуван къил-динвал къалурун;

✓ таяр-түшери чеб гъи-са-ба къунин игътияж. Бязи дуль-шуъшра абурун фикирар диде-бу-байрнбурулайи вожибуя я;

✓ патав гвай инсанри чипз артухан дикъет гунин игътияж, мумкин тир ва мумкин тушир вири жуърейралди жув масадбурулай тафаватлу яз къалуриз алахъун, гъикл хъи, а патал алай инсанрин къимет жаван патал газф вожибуя я;

✓ жув-жув пис патахъай

къалурдай, я туш хъи, са вуч ятланни квадардай гъла-парикай къиль къакъудун;

✓ галатуни, стресс-ди, къалбулухди пис таъ-сир авункиди жув-жувал агъуз тир гъузчива туху-нин дережа;

✓ гужлу гъиссер къа-лурунинди артухан къиз-мишвал, пис ва хъсан гъис-серин таъсирдик (гъиссер) жаван-ри, чехибурув гекъигайла, мадни заландаказ ва "хидаказ" дөрт чулагвада;

✓ пис крари арадал гъанвай гъиссерал гъузчива тир агъуз тир дережа (жаванди садлагъяна ви-чин агузгуулевал къалурун).

Жаванриз тербия гунин карда школадин хиве жавабдар везифа-яр гъатзава. Диед-бубайрин ва жем-миятрин фикирдадли, алай аямдин школади аялар тербиямишнучъ тимил вахт ва къуватар серфазва. Чипин нубатда, муаллими, тербия-чийрин хизанрин патай активный иштиракал ава, чипиз са мураддихъ рекъе тунвай тербиядин къва-лах тешкилиз четин тирди къейд-зава. Идалайни гъейри, школадин асуул везифа аялриз чирвилер гу-никай ибарат я. Школада жаванриз тербия гунин къваладин четинвилер агаъдихъ галайбур я:

✓ алай аямдин общество-дин асанантбур тушир марифатдин гъалар;

✓ муаллимдин пешедин ви-низи тушир статус (дережа);

✓ жуъреба-жуве малумат-рин булевал ва ачуваул;

✓ жаванар "хъсандан" ва "писдан" чурукъла гъа-вурда хъун (абуру и гафар чипиз хийр хуудун патал шилмишава ва абур марифатдин ивирап хъиз къабулза-вач);

✓ школада тербиядин къва-лахдин зайифвал, ам образование гунин къвалах гэгъеншаруниз эл-къурун;

✓ жаванрин алакъа вилик финиз хъсандин таъсирзавай тарсар (культурология, эстетика, этика ва икмад) тимиларун.

Амма, гъа виликдай хъиз, диде-бубайри исядтани школадивай лап мукъувай къиле тухувай тербиядин къвалах гъузчива. Дуэз лагъайта, муаллими чини тербиядин къва-лахдихъ агаъкъун хъуниз итиж ийиз-ва. Алай аямдин школада жаванриз

тербия гун а кардихъ галаз алакъа-лу я хъи, школади сифте нубатда аялриз паталай писдаказ таъсирзай-ва крарихъ галаз активный женг чулагвада. Газф вахтара жаванриз агузгуулевал къалурун. Итаъсир акъван екеди я хъи, ада школади аялриз тербия гунин месэлэдиз писдаказ таъсир авун ва гъузленишавай нетижаяр хейлин агузарун мумкин я.

Жаванриз школади тербия гу-нин асуул месэлэяр агаъдихъ галай-бур я:

✓ школадин умумурдин гъар жуве хилера чехибурун ва жа-ванрин арада авай хъсан алакъа-яр мягъемарун;

✓ муаллими жегъилар алакъылубур яз тербиямишнучъ рекъе тунвай герек тир шартлар яратмишун;

✓ алай аямдин жегъиприз тербия гунин къваладин менфя-тлувал хкажунин рекъяй гъар жув-ре авторрин къайдаяр ва мето-дикай практикада шилмишун ва ахтармишун;

✓ жаванри чипиз къимет гуниз, анализ авуниз, умумурда жуван чакъуниз ва маса еририз та-лукъ месэлайрай абуруз тербия-дин таъсир авун;

✓ чипай жегъиприз тербия гунин карда къумек гуз жедай об-разованидин маса идараирхъ, гъакъни тербиячийрин хизанрихъ галаз санал менфятлу къвалах тешкилун патал шартлар яратмишун.

Къейд ийин, гъихтин алахъ-нэр аврутлани, анжак са школади-вай къе жаванрихъ алакъылубур яни аялриз гъа-тимилар ярада-лар гъа-тимилар. Къилин тербия гу-нин къимет гуниз, анализ авуниз, умумурда жуван чакъуниз ва маса еририз та-лукъ месэлайрай абуруз тербия-дин таъсир авун;

✓ чипай жегъиприз тербия

Газф аялар жэлбда

Алай йисан гатун вахтунда сагъламардай кампания къиле тухунин месэла веревирдна 28-апрелдиз РД-да аялар сагъламарунин ва абурун ял ядай вахт дуль-здаказ къиле тухунин месэлайрай са шумуд идара-дин векилрикай ибарат комиссияди. Адан къвалада РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Муслим Теляков, РД-дин образованидин ва илим-дин министр Ягъя Бучаева, жуъреба-жуве идара-рин ва министерствийрин векилри, гъакъни республи-кадин муниципалитетрин къилери иштиракна.

"Къилин месэла - аялри ял ядай ва сагъламардай лагеррин къвалах, вири истемишунар фикирда къуна, тешкилун ва финансирин рекъяй авай мумкинвилерин сергъятра ава жезмай къван газф аялар и кардал жэлб авун я. Ци, алайтай йисав гекъигайла, и рекъиз чара ийизвай пулдин таъватрин къадар 50 процентдин артухар-нава, талукъ яз гатуз пулсуздаказ ял ягъиз жедай аял-рин къадар газфардай мумкинвал арадал атанва. План-

ламишнавайвал, алай йисуз республикада аялрин 126 лагерди къвалада, абурукай 26 шегъерилай къерехра авай сагъламардай идараирин ва 100 лагерь, образованидин идараирин бинедаллайбур, яни аялри йикъян вахтунда ял ядайбур я. Чна 2022-йисуз 30 агъзурдалай газф аялриз ял ядай ва сагъламардай мумкинвал гун пландик кутунва. Им алайтай йисандалай 12 агъзур аял-дин газф я", - къейдна Муслим Телякована.

"Сад лагъай сменди шегъерилай къерехра авай сагъламардай идараира ял ягъун патал, санлай къа-чурла 94,5 миллион манатдин къимет авай 5580 путевка маса къачунва", - лагъана Я.Бучаева. Ада хабар гай-ивал, гатуз аялрин ял ядай вахт дульздаказ тешкилуниз гъазурвал аквадайла, къетен фикир педагогвилин ва вожатыйрин кадрияр гъазурнуни гана. И йисуз Да-гъустандин образование еримлу авунин институтдин бинедаллаз 267 касди гъазурвал акуна. Майдиз аял-рин лагерра къваладай фикир авай мад 50 педагогдиз ва студентриз чирвилер гуда.

ФАП-рин ківалах еримлу авуниз күмекда

И.Г.НИЗАМОВ,
РФ-дин вә Татарстан Республикадин илимрин лайихлу деятељ, медицинадин илимрин доктор

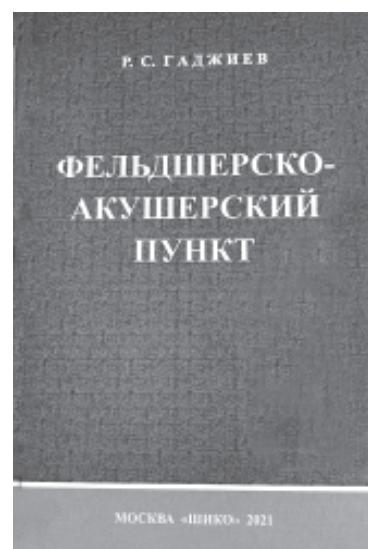

Алатай йисуз Москвада, "Шико" чапханада, медицинадин илимрин доктор, профессор, Дагомедуниверситетдин (ДГМУ) кафедрадин заведуючий, РФ-дин лайихлу дехтүр, РД-дин илимдин лайихлу деятељ, ДГМУ-дин лайихлу профессор, илимрин международный академиядин академик, "Йисан профессор-2018" Милли премиядин лауреат, "Земский духтур", "Умуми тежрибадин духтур", "Общественный сагъламвал ва здравоохранение" журналарин редакцийин советтин член Рашид Сейфиевич ГҟАЖИЕВАН "Фельдшервиллинин акушервиллин пункт" твар алааз монография чапдай акъятна. Адан рецензентар - медицинадин илимрин доктор, профессор, РФ-дин лайихлу деятељ, "Н.А.Семашкодин тварунихъ галай общественный сагъламвилин Милли НИИ" ФГБНУ-дин директордин 1-заместитель А.Линдненбратен ва медицинадин илимрин доктор, профессор, РФ-дин илимрин лайихлу деятељ, Санкт-Петербургдин педиатриядин госмединиверситетдин кафедрадин заведуючий В.Юрьев я.

Монография, адаа ганвай кынляни къатлۇз четин тушировал, фельдшервиллинин акушервиллин пункттарин - медицинадин газаф хилерикай ибарат тир звенодин ківалахдин ери ва тешкилувал хъсанаруниз бахшнава. Авторди, ФАП-дин алай вахтунда адет хъянвай къайдадин ківалах фикирда къуналди, ам хъсанарун патал вичин тайин, гъакыкъи меслятар гузва. Чехи фикир адаа иллаки дишегълийрин ва аялрин сагъламвал мягъемарунихъ, азаррин вилик пад къунихъ элкъурунавай күмек тешкилунал ва пландик кутунал, медицинадин къуллугчийрин зегьмет тешкилунал ва абурун пешекарвал хажунал, гъакыл ФАП-рин ківалах еримлу авуниз күмекдай къайдаяр умъурдиз кечирмишнал желнава. Медицинадин күмекдин ери хъсанаруниз, санитариядин ва түгъвалихъ галас женг чугувладай, инсанриз еке хаталувал авай азаррин вилик пад къуниз талукъ месэлайрини монографияда лайихлу чакъунва...

Сифте гафунани къейднавайвал, агъалийрин сагъламвал хънин жигъетдай Конституцияда къалтурнавай заминвилер тамамарунин макъсаддалди кыле тухувай здравоохраненидин реформадин кыллын хилерикай садни медицинадин сифтегъян - агъалийрив медицинадин күмек агакъарунал гъалтайла важибу звенодин реформа я. Сир туш, амбулаторийин поликлиникадин күмекдилай здравоохраненидин санлай вири къурулущин нетижалувал ва ківалахдин ерилувал, улькведин зегьметдин къуватар хүн, хизандин дережада аваз яшайишдин реңкъяч хүн лазим тир категорийрин - аялрин, яшлубурун, инвалид-

рин ва масабурун медицинадинни яшайшдин чехи пай месэләр тъялун аслу я. Здравоохраненидин реформадин шарттара медицинадин юкъван дережадин къуллугчийрин, тлем акъядай ва ерилу, медицинадинни яшайшдин ва азаррин вилик пад къунин күмек агакъарунал гъалтайла, здравоохраненидин хиле виридалайни газаф авай категория яз, абурун роль чехи жезва. Къенин юкъуз медсестрайз, фельдшериз, акушеркайриз, абурун образованадин дережадилай аслу тушиз, сестринский делодин, сестринский психологиядин, медицинадин идараирин санитариядинни түгъвализдык акси къайдадин истишишнриз, гъакын медицинадин стандартрихъ галас къурвал

ківалах кылиз акъудун патал теориядай алай аямдин чирвилер лазим я.

Хуарерин чакира агъалийрив медицинадин күмек агакъарунал гъалтайла, ФАП-рин роль чехиди хун шаклувилик кутадай кар туш. Эгер шеърэгъли, медицинадин күмек лазим атайла, дұхтурдин патал физватла, хуре яшамиш жезвай ксари чехи пай вахтара күмек медицинадин юкъван дережадин пешекарривай талабазва. Гъаниз килигна, ФАП-ра зегьмет чугзвайвайбурун хиве гъатзавай везифалярни екебур жезва. Идалайни гъеъри, фельдшервиллинин акушервиллин пунктари, санитариядинни түгъвалир изаки серенжемар кыле тухунал ва хуарерин агъалийрин арада азарлуйрин къадар тимиларунал гъалтайланы, еке роль къулгъзвазва. И месэләр фикирда къуналди, хуарерин здравоохраненидин важибу звенори участокдин азарханадин (врачебный амбулаториядин), ЦРБ-дин регъбервиллик кваз

хуарерин агъалийрин арада азаррин вилик пад къунин гөгъенш сеңежемар кылиз акъудазва. Фельдшерри ва акушеркайри азаррин вилик пад къун патал агъалийриз килигунар, диспансеризация тухунин, санитариядинни гигиенадин рекъяй чирвал артухарунин крара активнидаказ иштиракзы. Абуру чипин ківалах тешкилнавай саяғдайлай газаф крат аслу жезвайди фикирда къуналди, здравоохраненидин тешкилчийри ФАП-ра къуллугъязавай ксарин ківалахдин нетижалувал хажадай рекъер жагъурун иstemishzava.

Винидих къейднавайвал, монографиядин авторди ФАП-рин ківалах хъсанарун патал вичин къейдер, тайин меслятар къулурнава. Къетен чка ана къенин юкъуз чли инсаннадик къалабулук күтазвай азаррин - риккнни дамаррин, чуру дақунар арадал атунин, шекердин диабетдин, чахуткадин, ичикиазвилин, наркоманиядин ва тоxикоманиядин вилик пад къунин чара авунва. Мадни са кардиз махсусдаказ фикир ганва: амни хуарерин агъалийриз медицинадин санитариядин сифтегъян күмек гүнин гележегдин планприз талукъарнава.

Къейд авун лазим я хын, Рашид Гъажиева вичин монографияда теклифнавай къайдаяр РФ-дин са жерге регионрин медицинадин идараирин тежрибада ишлемишава, яни умъурдиз кечирмишнавайбур я. Абуру авторди вилик эцигнавай макъсадар кылиз акъудиз күмекзайды суфтазва.

Монографиядин ківалах галай-галайвал, регъятдиз келиз, къабулиз жедайвал, гъавурда акъдайвал къхъенва, таблицаяр, гъили чугунвай шикилар ва схемаяр галас ганва. Са күсни шаклувал авачиз луѓуз жеда хын, профессор Рашид Сейфиевичан монографияди ФАП-ра зегьмет чугзвай ксариз - хуарерин агъалийрин сагъламвилин къаравулда акъвазнавай сифтегъян хилен пешекарриз - ківалах хъсанариз ва еримлу авуниз күмекзайды суфтазва.

Риккел хжин: профессор Р.С. Гъажиеван регъбервиллик кваз докторвиллин - 5 ва илимрин кандидатвиллин 37 диссертация хвена. Адан гъилик 535-далай виниз илимдин ківалахар (12 монография, 5 ученик, келүнин 23 пособие) хкатнана. ВАК-дин рецензийрин журналра адан 130 макъзала акъятна. Рашид Гъажиева "Фельдшервиллинин акушервиллин пункт" монография 1986-йисузин къхъенай. Адан гъиликай хкатай монографийрин арада мадни ава: "Райондин центральный больницаца управленидин ва зегьмет чугун тешкилунин дебар" (М., 1983-йис), "ЦРБ-дин отделенидин заведующий" (Тула, 1987-йис), "Хуаруун дұхтурдин участок" (М., 1988-йис), "Фельдшердин спрачовчик" (М., 1999-йис, ам 2 томдикай ибарат я), "Участокдин врач-терапевтдин ківалахдин анализдин методика ва тешкилувал" (Махачкала, 2003-йис) ва масабур. Мадни, нубатдин монография чап авунвай Москвадин "Шико" чапханаада ада 2019-2020-йисара "Умуми тежрибадин дұхтур (хизандин дұхтур)" 3 томдикай ибарат тир монографияни чапдай акъудна.

Зейнаб дөрежаяр

Хазран Къасумов

И ийкъара Дағъустандин госмединиверситетдин студентка, Къасумхурелай тир Зейнаб Гъасанбоговадин диде-бабадив Москвадай шад хабар агақына: абуру руша "Современные тренды в хирургии" твар алааз кылы тухай Вириоссиядин жегъиль алимин конференцияда (ам алай йисан мартаиз Москвада А.В.Вишневскийдин тварунихъ галай хирургиядин НМИЦ-ди ва Россиядин хирургрин обществводи тешкилнавайди тир) лауреатвилин твар къачуна.

Зейнаб Гъасанбогова 1999-йисан апрелдиз дидедиз хъана. 2016-йисуз ада Къасумхурель 1-нүмрадин юкъван школа къизилдин медаль къачуналди акъалттарна. Гъеле школада келезавай ийсарилай риккел дұхтур хъунин ва вичин даҳдин рехъ давамарунин къаст авай Зейнаб гъа йисуз медицинадин университеттикай экечина. Сифте курсунилай егечина, факультетдин староста тир ада келезавай 5 йисузни вири имтигъянар ва зачетар лап хъсанадиз ваххана. ДГМУ-дин лап хъсан студентрин арада аваз Зейнаба ина, гъакын вузрин арада тухувай олимпиадайра иштиракзы, анра къенкъечи чакаяр къазва. И карни Зейнаб Мегъамедшерифовнадиз ганвай грамотайрини дипломри тестикъарзана. Икк, ада 2019-йисуз ДГМУ-да фармакологиядай ("Scientia est potentia") тухай университетдин къенепатан олимпиадада 2-ча къуна. Москвада инновацийиз күмек гүнин Фондуни "УМНИК" программадай тухай "Московский молодежный старт-2019" конкурса Зейнаб финалдиз акъятна. Инновацийиз күмек гүнин Фондуни Генеральны директор С.Г.Полякован къул алай дипломдай малум жезвайлар, гъульбъунин йисан апрелдин вацра Москвада "УМНИК" программадан майдандал Зейнабан проект 500 ағъзур манатдин грантдиз лайихлу хъана.

Гила проект "Старт" майдандал ракъурун патал арза гъазурзана. Гъульбъунлай ДГМУ-дин лабораторияда илимдин рекъелди ахтармишун давамарун пландик ква.

Зейнаб Гъасанбоговадин проект РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министерстводи тешкилнавай АСИ (агентство стратегических инициатив) форумдин "Сильные идеи для нового времени" региондин паюна иштиракун патал хъяна. Федеральный дөрежада аваз форумдин эхиримжай пай алай йисан ноябрдин вацра кылы тухуда.

Зейнаб Гъасанбоговадиз ганвай сертификатрай малум жезвайлар, ада 2018-йисан 14-апрелдиз, Чечнядин госуниверситетдин 80 йисан юбилейдиз талгъъарна, Грозный шегъерда нормальный физиологиядай вузрин арада тухай олимпиадада, 2019-йисан 24-майдиз къецепатан ульквейрай атай жегъиль алимин ва студентрин иштираквалин аваз Махачкалада, 2019-йисан иондиз чи Республикан меркездә кылы фейи Россиядин хирургрин обществводи выездной Пленумда, Дағъустандин хирургрин XIX съездда, 2020-йисан январдиз ДГМУ-да химиядай тухай вуздин къенепатан студентрин 3-олимпиадада иштиракна.

Зейнабан агалкъунрикай, гъеле студентка яз, ам хаж хънай дөрежайрикай раҳадайла, чаз са кар мадни къейд ийиз къланзана: 2020-йисан 15-иондилай 21-иондади "Территория инновационных идей, технологий и творческих решений" лишандик кваз тухай Гатун виридуңыздын илимдин марафонда Зейнабан ахтармишунрин проект ("Разработка барьера и биосовместимых нанопленок Al2O3 и TiO2 и применения на хирургических сетках") 1-кадиз лайихлу хъана.

Ихтиин агалкъунар, хъсан чирвилер авай руш тербияламишунай чна Мегъамедшериф Сулаймановиҷаз ва Селминат Мегъамедрасуловнадиз чухсагъуль, аферин лугъузва. Зейнабахъ элкъвена мадни алава хъийиз къланзана: вахъ келунра ва гъиле къунвай илимдин ківалахда мадни ва мадни чехи агалкъунар хъурай!

Балакъардаш Султанован - 110 йис

Хазран КЬАСУМОВ,
Лезги писателрин Союздын районделенидин
секретарь

Макъаладин кыл яз гъанвай гафара XX асирдин 30-40-йисарин лезги эдебиятдик вичин пай кутур, чи меденият вилик финиз еке таъсир авур **Балакъардаш СУЛТАНОВАН** умумурдин ва яратмишунрин рехъ ава.

Б.Султанов 1912-йисуз Күре округдин Агъа Хъартасарин хүрье дидедиз хъана. Адан диде Бисен Агъа Стәлдилай тир. Вичин итим жеъильзамас кечимиш хъун себя яз, Бисен гъвечи гадани газа бубадин къвализ Агъа Стәлдал хтанай. Са тымил вахти алатнач, Бисенни рагметдиз фена, Балакъардаш етим хъана.

Хци къатунар, хуш кълих авай дираш гадади тукъуль умумурдин вилик ажувалнач. Халуйрин къвале ада, малар хуъз, майшатдин маса къвалахар ийиз, гъаладин фу нез хъана. Балакъардаш имийрини етим гададин къадар-къисметдикай фикир ийиз хъана. Адан ими Брегъима Балакъардаш Дербентда яшамиш жезвай вичин дуст Али-задедин кылив тухвана. Ина Балакъардаша вичел тапшумиш гъи къвалах хъайитланы (klarasar кукъварун, яд гъун, малариз килигун...) гъевесдивди тамамариз хъана. Али-задеди хва Саидахъ галаз Балакъардаши вичин харжидалди мектебдиз къелиз ра��ъуна.

Шаир-фронтовик, ватанперес

Мектебдилай гъульъуниз Балакъардаш Дербентдин педтехникумдик экчеңи. Ана къелзаяй ийисара лезги гада чқадын литераторар тир Къиласахъ, Агъамирзедихъ, Агъмедаҳъ, Саидахъ галаз гъурьушмий хъана. Абуру шаирвилел рикл алай Балакъардашаз Хайман, Низамидин, Саиддин, Физулидин чылар къелун меслят къалурна. Чирвилерихъ къаних жегыл Рагъэкъечидай патан халкъарин класикри гъйранарнай. Ада вичини шириар тукъуриз эгечи.

Педтехникум күтаягъайдалай къулухъ Б.Султанов, пешекар муаллим яз, халуйрин ватандиз хтана. Ада Агъа Стәлдал ва къунши хуъера сифтегълан классирин муаллим яз къвалахна. Гъа са вахтунда жегыл мулалымди Күре округда савадсузул тергүнин кардикни вичин пай кутуна.

Гъвечи чавалай яратмишунрал рикл алай Б.Султанов къвалахдикай азад вахтунда вичин дуст Мусайбахъ (Стәл Сулейманан гъвечи хва) галаз чехи шаирдин патав фидай, ада вичин шириар къелдай.

Алатай асирдин 30-йисара Б.Султанован шириар Республикадин "Цийи дүнья", Къасумхурун райондин "Колхоздин пайдах" газетиз, Махачкъалада лезги эдебиятдин къватлариз ва школайрин хрестоматийриз акъатиз хъана. Цийиз лезги эдебиятдиз атай Мемел Эфендие, Стәл Мусайб, Алибек Фатахов, Агъалар Гъажиев хъиз, Балакъардаш Султановни къелзайбурун арада машъур хъана.

1941-йисан иондиз фашистрин Германияди чи исляյвал кълни ульквадал бейхабардиз вегъена, Ватандин Чехи даве башламиш хъайи тъа сифте ийкъара жегыл шаир, халис ватанперес яз, фронтоди фена. 1943-йисуз Балакъардаш Султанов Ватан патал женгера игитвилелди къена. Амма адан эсерри халкъдиз къени къулугъязава.

Балакъардаш Султанован эсеррин къадар са къяван гзаф туш. Къенин къелзайбурув виликан ийисара газетиз ва ктабриз акъатай "Батрак Агъмендин къиник" поэзия, "Клани руш", "Майдиз", "Тад къватлуниз", "Яру къушундиз", "Къизил аскер", "Гүзел", "Зи вах", "Мулькуд мартдиз" шириар ва "Клуб", "Телефон", "Вуна крар тукъуруда, пост" ширир къайдада яратмишнай фельетонар агаинава. Абурай малум жезвайвал, шаирди вичин эсерра ватанпересвилин, азад зегъметдин, баҳту умумурдин ва мулькуббатдин меслайриз еке фикир гуз хъана. Балакъардаш гъакын цийиз умумур тукъурунин карда манийвал гузвой татугайвиле-

ризни акси экъечи. Сатирадин хци гафуналди ада фельетонра (абур лезги эдебиятда цийи жанр тир) бюрократар, беъзимсуз чиновникар, темпелар, угърияр, гъарамзадаяр негъна, абур халкъдин вилик беябурна.

Балакъардаш Султанова дагъларин тъбиатдин гүзелвилекай ва мублагъвилекай къвизи: "Къацу либас алукына чил, Ажеб серес аквазва чуъл, Тамашнади тух жедач вил...". Гъелбетда, тъбиатдин гүзелвал хъзвайбур, адахъ гелкъвэзвайбур зегъметдал рикл алай, риклерик шадвал квай, азад Ватандал дамахзавай дагъвияр я. Ада мадни къвизи:

Чандик зарбал, сивик хъуруйн,
Яшайиш хкаждай хуруйн,
Чи чульләрай къведай шири
Кү гъунаррин ванер сагърай.

Б.Султанова ватанпересвилекайни са шумуд ширир яратмишнава. Адан "Къизил аскер", "Красноармеец" эсеррай аквазвайвал, шаир чи гъукуматдин къуватдихъ, советрин инсанрин гележедихъ инанниш тир. Гъавилий, шаирдин фикирдади, тъич са чапхунчидивайни "къизил аскердин" вилик акъвазиз жедач:

Яру пайдах вили цавуз
Хкаждна на, къизил аскер.
Душманарин къилер агъуз
Ийдай на, къизил аскер.

Гаф кватай чкадал къейд ийиз къланзана хъи, Б.Султанован "Къизил аскер" ширир 1938-ийи:

Амма душман акъвазнавач

Теяра ВЕЛИМЕТОВА

Игит танкист

лезги хва

Радик Маликович

Нагъметуллаеваз

- Гъикл ятла лагъ, юлдаш
старший сержант,
Гунағ чилел яшамиш хъун ян
асант?
- Ватан патал къуллугъ ийиз
хъсандин,
Баркаллу тир буржи я гъар
инсандин,
Чахъ чи намус, къур присяга -
кын ава.
Диде Ватан нине хътин хъун ава.
Къале, гъелбет, диде-бубад
вил ала,
Абурун зал гъамишанда гъил ала.

Амма душман акъвазнавач

секиндин

Чуру къастар ава гъар са хайндин.
Чи виликан стхайрикай, вахаркай
Душманарна авуднава ахваркай,
Украина душманрикай хъун патал.
Женг чуғазва, чуру къар къин

патал.

Амма буржи къиле тухун паталди,
Чал вегъезва, вагъши хъанвай
къватлалди
Цавай къвайи бомбад харцик

акатна.

Танк кана ви хуравай рикл акътна,
Гъич са затлии акъвазмачи вилериз.
Диде, вун заз, малаикдин

къайдада.

Куъз акъвазч, беден гътна
далдада?

- Киче жемир, чан хва, зунни
вахъ гала!
Чи далудихъ ватан хвейи

гъхъ гала!..

- Гъикл ятла лагъ, юлдаш
старший сержант?
- Халкъдин патай рагмет ава чаз
асант!

Мегъамед

Мурадовичаз

Пеше ава чахъ, хуъз жуван Ватан,
Дидедин саяът хъдай хъиз жуван.
Касдихъ - са диде, са Ватан жеда,
Четин вахтунда абур къвед хъдада
Фитнечийрикай, ксарайкай чиркин,
Вун я дагъви хва, гъам я тахсир
вин.

Игитдин саягъ женгина къена,
Чехи тир Ватан, чан гана, хвена.
Фитнечийрикай, ксарайкай чиркин,
Ажалдин хуруз хуъз фена эркин.
Эхиримжи яз, къинчи чин тийиз,
Хквэз къаст авай ви рушан

патав.

И мукъвал хъайи, ислягъ чавуз
цав.

Ам чехи жеда, шикилдив рахаз,
Игит тир буба, дагъдин лекъ акваз!

Женгина къейи игит хъиз эркин,
Фитнедикай хуъз, ксарайкай чиркин,

Хендеда суса Аллагъидз ялвар
Ийда, женнет багъышиз ахвар.

Ви рушан диде, килигиз яргъаз,
Иифер акъудда, ви руѓигъив

рахаз.

Амма ви шикил, ара-бир къvez ван,
Вун дагъдин лекърез элкъведа

жаван.

Вили тир цавай лув гудай чавуз
Хкажд жеда умуд газ къакъан тир

чавуз.

Умумурхуда ви тъварни якъин
Хъдада риклера дагъви халкъарин.

Секин хъуъхъ, чан хва,

Аллагъидин рагмет!

Таржумаяр -
Сажидин САИДГЪАСАНОВАН

Тамила САЛМАНОВА

Нажмудин бубадиз

Душманди гъужумна Ватандал,
Аявлал фад вавай къакъудна.
Фу хъанач, партални ви тандал,
Кашни мекъ, тукъульвал агуудна.

Бубадин ери буш амуънч,
Къалахра ам вуна эвэзна.
Са югъни бейкар яз ашукънч,
Гъиле лаш, гъар къуна түрэз на.

Ваз такур вуч ама и вад суз...
Дидейрин, вахарин сузаяр.
Зегъметчи къуъзъбур къуватсуз,
Татурай хътталар, къузаяр.

Түрфана, гарарай татабриз
Хъанач вун, акъвазна аслан хъиз.
Таб гана гужариз-азабриз,
Лигимна умумурдигъулдан хъиз.

Илимдин ахъйнч къенерар,
Вун къеви хъана ви къастунал.
Зегъметди гана ви беъзарар,
Вун мяъкем хъана ви постунал.

Рикл шадлух гъиссерив ацланва...
Буба, вал къил чуғаз, килигиз,
Хтулар ви патав атанва,
Гъил къуна, ваз сувар тебрикиз!

Абидин КАМИЛОВ

Хайи Ватан - Урусат

Хайи Ватан, гъикъван чуғван
ви гъикран,
Чилин винел адалат хъун
хивеъвай?..

Йисалай-суз артух жез дявеирин
сан,
Фарман ятла Сад Аллагъидин
виневай.

Кесиб халкъар завалдикай хъун
патал
Ажузбурун тереф хуъз вун
аквада.
Европадин Советдал, гъам
ОН-дал,
Къайгъудар яз, гъхъвал газ
вун рагада.

Фашистрални на гъаливал
къачунай,
Зур асирда хвена Ватан вил аз.
Къенин (ю)къузни, авайди хъиз
рачуна,
Уях я вун зайифбурул гъил аз...

Ният чуру Америка, гъам НАТО,
Шумуд ийис я ваз "бүркъув тир
гъуль хъана".

"Россия вич чна пайи-паярда", -
Лугъуз ава, халкъарни - къуъзъул
хъана...

Чи чехи чил - хайи Ватан - Урусат,
Мад фашизм къараб хъанва
тульна.

Ам дуънъядлай тергун патал,
халкъ яз сад,
Рухвайар мад гътнава къе

женгина.

Чилин винел гъахъ, адалат хъун
патал,
Зи Ватан, вал къе виридан

вил ала.

Эхда чна четинвилер,
кашнимекъ,
Хъурай анжак чи винел ви гъил
алаз...

Чилин винел гъахъ, адалат хъун
патал,
Урусат, вал къе виридан вил ала.
Эхда чна четинвилер,

каш-мекъни,

Хъурай анжак чи винел ви гъил
алаз...

Абдурагъман Межидован - 90 йис

“Усал крап къамир гъиле...”

Сулейманан багъдин билбил...

Мерд Али Жалилов

Абдурагъман МЕЖИДОВ... Чи халкъдин алай аямдин эдебиятдинни мединитдин къанажагъда ада вичин чак алатай асиридин 70-йисарлай тайнариз хъана. Адан эсерар республикадин “Коммунист” (гила “Лезги газет”) газета, “Самур” ва “Дагъустандын дишегъли” журнала, районприн (Ахчегъ, Мегъарамдхурун, Стлал Сулейманан, Къурагъ, Хив) газета чапзайвай. Хейлин эсерар а вахтара чапдай акътатай уртах къватлалра (“Къуредин ярар”, “Къизилгъулрин күнч”, “Чирагъ” ва масабур) гъттана. Къилдин ктабар лап геч акъудна, чав адан “Вафалувал” (2002), “Адалат” (2004) тъварар алай ширирнин поэмайрин ктабар гума.

Икъл вучиз хъана? - сувал гун мумкин я. За къятувайвал, кар анагла ахьи, Абдурагъман Гъамидовича вич асуул гъисабдай педагог, хурурьун школадин муллим, тербиячи, насытчи, сульбетчи яз гъиссавай. Акатаи межлисда, хур экъисиз, вич къалурун адаа бажагъат хас хъана. Заз ам гъеле жув ученик тирла, 1962-йисуз, санал Дагъустандин жегъил писателрин совещанида иштиракай йикъалай чидай. Адалай къулухъ чна генани хейлин мярекатра санал иштиракна. Абдурагъман Гъамидовича, адет яз, гаф вичелай жегъилбуруз гудай.

Амма манияр лугъунал гъалтайла, адав къведайди а вахтарин жегъил яратмишдайбурун арада бажагъат авай. Гыч тахъайтла, за гъиснач а кар. Чуңгүр хурал хажжана, къве вилни акъална, вичин чалариз тукъурунавай манияр тамамардайла, адан чинилай накъвана. Стлалар аваҳъдай. Им сидкындин михъивилин лишан тир. Адан сес чи дагъларани дерейра михъи гъамга хъиз къекъведай, яб гузвой бурув лезги авазрал гъейранвандай тъиссер агақдай...

Белки, гъа ихътин себебралдинни ада вич къетен бажарагъдин шаир яз къазвачир жеди. Амма вичин са ширирда ада вич “Сулейманан багъдин билбил” тирди къейднава.

Сулейманан багъдин билбилар Күркеда тъимил туш. Амма Абдурагъмана вич гаф агъйна ва гъакъван сабурлу билбил яз гъиссавай. Ам Стлал Сулейманан райондин

Сардархуре дидедиз хъана (1932-йис), гъана вири рекъерай квачелни акъалтна. Юкъван школа акъалтларна, ада Дербентда педучилище, заочнидаказ ДГУ-дин филологиядин факультет акъалтларна. Вири йисара (алатай асиридин 1960-йисалай инхъ) хуруе муаллимавна. Са тъимили вахтунда Къасумхурур суддин секретарилени къвалихна. Вири йисара шиирарни къхизвай, акъатзавай гъар са цийи затуниз къиметар гузвой, хуруе, районда жезвай цийивилер газетрани журналра раижавай...

Аламатдин инсан тир Абдурагъман муллим. Адан къвал Сардархурун вини къиле, Хив рай-

ондин Кашанхурун ва Цинитрин дерейрихъ еримишзаяв рекъерин хивел ала. Са тъимили яргъа хъизина рекъевайбуру ял ядай, машинар вилив хъудай къурни эцигнава. Амма машинрикай хкатай, я тахъайтла, са гыкли ятла рекъе эглеш хвайдазни, за къатлайвал, рикъл михъи вири лезгийриз Абдурагъман Гъамидовичин къваликай илифдай хвашаҳадин къвални, ял ядай мугъманханани, рикъл алладардай сейрангагъни (цуқверин багъ) жезвай. “Сулейманан багъдин билбил” авай къвал датлана мугъман илифнавай, шадвилин сагълугъяр лугъузвай, манири лув гузвой чка тахъана, масакла жедайни!

Гъа и шартлари шаирдин рикъл цийи-цийи чаларни раҳурзаявай. Адан къвале заз чидай чехи шаир-рикай ва гъиякятачирин Ахчегъай - Къияс Межидов ва Касбуба Азизханов, Миргагъай - Къурбан Акимов ва Жамидин, Къурагъай - Шамсудин Исаев, Мегъарамдхурий - Къадир Рамазанов ва Фахрудин Насрединов, Къасумхурурлай - Сажидин, Шағабудин, Абидин ва гзаф масабур хъайиди тайин я. И царапарин авторди, гагъ-гагъ Къурагъай къведайлани, рехт гъанихъ - Сардархурунъ элкъурурдай. Гыкли хъи, ана еке шаир, муллим ва манидара яшамиш жезвай.

А къвале, лекърен мука цакул жедайди хъиз, мадни чехи шаир ва гъиякяти, лайиху юрист ва литература актаришзаяв алим Абиль Абдурагъманович Межидов (Сардар Абиль) чехи хъана. Адан вахтунда ада лезги писателрин Союздиз рөгъбервалзая, яни хъсан бубадин рехт лайиху хци давамарзая.

И йикъара Абдурагъман Гъамидович Межидован 90 йисан юбилей жезва. Ам неинки са сардархурун-вийриз, гъакъл Стлал Сулейманан райондин яратмишдай ва педагогвилин интеллигентиядин векиприз, Абдурагъман муллим чидай вирибур патал санал къват! жедай ва лайиху лудаказ къиле тухдай вакъия я. Заз чиз, гъа тегъерда женин ийида.

Вакъиадин сагъибиз чна юбилий рикъин сидкынай тебрикзая. Абдурагъман Гъамидович чакъ галамаиз хейлин йисар алатава. Амма адан ирс чав гума. Гъавиялай чна ам датлана чи арада аваз гъиссава. Икъл жеда лезги чал, мектеб, эдебият, мединият амай къван гагъда...

Абдурагъман МЕЖИДОВ

Хъсан я

Чарадан дерт жуванди хъиз,
Чир хъуъх, дустар, къун хъсан я.
Адан шадвал жуван рикъе
Ашкъидалди цун хъсан я.

Чуру фикир рикъе твамир,
Ви рикъл михъи хъун хъсан я.
Ваз писвилер авуртлани,
Адан тай тахъун хъсан я.

На ви рикъе инсан патал
Гъамишалугъ, чимивал хуру.

Пехилдан тай тахъун патал
Жув михъиди хъун хъсан я.

Чилел малаикар алач,
Вун и чилел малаик хъуъх,
Гъар садаз вун клан жедайвал,
Мез ширин рахун хъсан я.

Тамам михъи тум цайила,
Бегъерарни артух жеда.
Вафасузар аквадалди,
Валлагъ, гыч такун хъсан я.

Къаратикин цаз аквадалди,
Цуқвадавай таз акурай.
Вич тукъуль емиш жедалди,
Са затни тахъун хъсан я.

Гъуърмет, хатур паюн патал
Вун и чилел атайди я.
Берекатдин гъар камуник
Жуван пай кутун хъсан я.

Тукъуль мезни чуру рикъл гваз,
Пеле яхцур бириш аваз,
И пак чилел къведалди, ваз
Таксарадиз фин хъсан я.

Ватан

Садра гузвой умъур патал
Бинедай инсан хъсан я.
Руль шадардай девир патал
Жув хай Ватан хъсан я.

Шуърбет аваз къуна гичин,
Пайнам ам дустариз вичин,
Мани алаш мецел ширин,
Къуъгадай майдан хъсан я.

Авайла ви регъим рикъе,
Атирад къват! жеда рекъе.
Аферинрай ацай дере,
Багълар гульустан хъсан я.

Келлегъуз рикъел жедалди,
Багъри касдив хъел жедалди,
Бахтсуз къвадай сел жедалди,
Гатфарин лейсан хъсан я.

Гъурбатдикай Ватан жедач,
Вахъ рикъл кудай виждан жедач,
Яд инсандин вун клан жедач,
Чаз чи Дагъустан хъсан я.

Вафасуз мугъманни тахъуй,
Фитнекардин ванни тахъуй,
Ахътиндаз зун кланни тахъуй,
Багъри Билистан хъсан я.

Тълдиз гъар са хъач туш шифа,
Виридакай жедач вафа.
Сад Халикъ я авай цава,
Худадин дарман хъсан.

Усал крап къамир гъиле,
Чуру гафар тахъуй сиве,
Вун ягъалмиш жемир зерре,
Дережа къакъан хъсан я.

Хъсанвал чир тежедай кас
Акъуд къвадай, тагана къас,
Къаз тахъурай ада вав яс,
Вафалу мугъман хъсан я.

Фагъум ая къвалихни кар,
Гумир вуна гъилелай цар,
Цамарикай къамир къавар,
Са яцу шалман хъсан я.

1969

Багъя нямет

Гъвччи бала дидед хурал,
Бици пацар эцигна,
Нек хъвадайла, мад адалай
Багъя нямет ава жал?

За хай тир дагъдин хурал
Чехи пацар эцигна,

Яд хъвадайла, мад адалай
Багъя нямет ава жал?

1966

Тардиз

Къачуна, за къунва хурал
Ягъун патал авазар.

Гагъ эцигда къуынел, къилел,
Жезвач завай акъвазар.

Ви сесини чашмишна зун,
Гуя зун чи къвалевач.

Къекъвезза зун Лезгистанды,

Дагъларава, рекъева.

Гагъ зун Саид, гагъ Эмин яз,

Рикъл мани лугъузва.

Гагъ Сулейман хъана закай,

Темпелдиз гъуд къалузва.

За манияр лугъудайла,

Гыч а ви ван къведац заз,

Зун кисайла, ви сесинлай

Мад ширин сес жедац заз.

Гагъ зи рикъл хъуътъун къаяр,

Саврухар гваз гъахъда вун.

Гагъ гатфарин гъузел цуқвер

Атирад таз квахъда вун.

Жедалди

Гъузлемишиз амукъна эл,

Чаз гегъенш майдан жедалди.

Маса дердер эхдай хъи за

Икъл къеви зиндан жедалди.

Шадвал амач чи Ватанда,

Мус кваҳда зурзун эз чандай?

Халис инсан хъана къандай,

Гъаклан са гъайлан жедалди.

Тамам и дунъяды михъиз

Ислягъвал хъун къанда рикъиз.

Къадирсузрин гъиле гъатиз,

Какъхай харман жедалди.

Садвал гуда гъар садаз за,

Намус, гъейрат гудач маса,

Хъсанни пис ая чара,

Эхирдай пашман жедалди.

Гишилани амукъуй зун,

Селдин кланник кумукъуй зун,

Лап тоқидъин галукуй зун,

Алчахдаз мугъман жедалди.

Зегъмет чигу, азиз дустар,

Михъибур хъуй рикъл къастар,

Гъар сад хъуъх къун бахтун устъар,

Чаз ачух девран жедалди.

1995

Вун я хъи!

(Cmlal Сулейманаз бахшава)

Лезгибайрин дагъларал, дерейрал

Гъузел атир чукъурайди вун я хъи.

Лезги поэзия лугъур дузынра

Гегъенш багълар акурайди вун я хъи.

Эбеди я гъар гаф къадир чидайда,

Илим я ам халкъдиз хийир

Гафарин алемдай**Чичхехъан, Чурухъан, шимехъан**

Чаз чизвайвал, лезги чала -**хъан** суффиксдин күмекдалди асул гысабдай инсандин пеше, кеспи вя аямалар къалурзавай гафар түккүрзазва. Инсандин са тайин къе-тленвилиз, лишандиз килигна лугу-дай бязи гафар түккүрдайлани, и суффиксдикай менфят къачузва.

Инал къалурнавай **чичхехъан**, **чурухъан**, **шимехъан** пеше, кеспи къалурзавай гафарин сиягъдик акатзавач. Яни ибур -**хъан** суффиксдин адеддин метлеб къерех-диз акъатнавай душушшар я.

"Чичхехъан" гаф зал сифте яз писатель Межид Гъажиеван "Им къван, имни терез" эсерда гъалтна: "Ам, кавални къульнухъ галаз,

чина члан ранг аваз, тланурдал алай къусрүдик клаучер кутуна, чичхехъандин рухни метлер алай къевезвайди хъиз, агаж хъана ацуканнавай". Лугун хъи, предложение келайдалай кълу-лух ихтилат физвай гафунин мана чир таххана амукъзаша. Идалайни гъейри, метлеб чир хъун патал гафунин къурулушди күмекзава. Итижлу делил ам я хъи, М.Гъажиева вичин романда ишлемишнавай и ульчме чаз анжак М.Бабаханов лезги чаланни урус чалан гафаргандай жагъизва: чичхехъан - вид вор-систого паласа.

Лап гегеншь къатариз малум тушири "чурухъан" гаф алым А.Гуль-

мегъамедован баянрин гафарганда къалурнава: **чурухъан** - цун та-вuna амай, тунвай чилин мэрзе.

"Шимехъан" гафни фикир желб-дайбурукай я Шаир Исмихан Къадимова вичин "Чи аялв пис дявейрин.." тъвар алай эсерда и гаф ишлемишнава: "Зөгъерламиш жедай kлахар ирид юкъуз церик ку-таз, Къутен галаз къве яцралди шимехъанра цайд я, дуст". И гафунихъи зун чи гафарганра къе-къвена. А.Гульмегъамедован, М.Ба-баханов гафарганра къалурнавайвал, "шимехъан" гаф шим квай чакадиз лугъуда. И гаф чи бязи дагълух хуверерин агъалийри ра-хунра ишлемишнава.

МФЦ-дин күмекдалди аял бахчадиз тайинарун

Мектебдиз фидай яшдив агакъ тавунвай аял бахчайра тайинарун гъам аял вич, гъамни диде-бубаяр патал метлеб авай кар я: аял еримлу ва диде-бубай-риз къалахдай мумкинвал хъуналди.

Аял виликамаз бахчадиз къынин месэлэ МФЦ-дин идарада фад гъялиз жеда. И кар аялдин дидедивай, бубадивай, къаюмвалзавайдавай вя я арзачидин ихтибарлу касдивай къилиз акъудиз жеда.

Аял бахчада нубатда акъазарун патал МФЦ-дин къведайла, ихтиин документар газх хъун чарасуз я:

- аял хайшилини гъакъиндай шагъадатнама;
- аваз хъайтла, къезилвилер (льготы) тес-тиктъарзай документар;
- арзачидин паспорт;
- бязи душушшра яшамиш жезвай чакада ре-гистрация авунва лагъай справка.

И къуллуг пулсуздаказ къилиз акъудазва.

Газ тухунин еришар йигинарда

РД-дин Гъукуматдин Председатель А.Абдулмус-лимова Дагъустандин мулкар 2021-2032-йисара газ-далди таъминарун талукъ программадин къаарадал къул чуругунва.

Къейдизавайвал, программадин макъсад гележегда газ тухунин къалахрин еришар йигинарун, республикадин мулкар газдалди таъминарунин дережа хак-жун, газдалди таъмина-рун патал шартлар арадал гъун, инженервилин къурулушар еримлу авун я. Программа къилиз акъудунин жа-вабдарвал РД-дин энергетикадин ва тарифрин министерстводин хиве ава. ЖКХ-яр газдалди таъминарунин къалахриз пулунин таъватар "Хуверерин чакая гегъен-диз вилик тухун" госпрограмма уймуърдиз кечирми-шунин ва республикадин инвестицийрин программа-дин серъятра аваз чара иидайвал я.

Къейд ийин, алай вахтунда газдалди таъминарнай чакира къилин турбадилай хусусиятчидин участок-дал къван газдин хел пулсуздаказ тухунин къалахар давам жезва. И кар патални хусусиятчириз МФЦ-дин идарадикай күмек жеда. Арзачидивай герек тир до-кументарни идарадай хабар къаз жеда.

Кениядикай делилар

- Кения туристрин фикир виридалайни гаф желб-зай Африкадин улькве я.
- Кениядин меркез Найроби дульнядин лап ха-тапу шеърринг сиягъдик акатзава.
- Суахили чалан бине Кениядихъ галаз алакъа-лу я.
- Кениядин умуми майданди 580367 квадратный километр къазва.
- И улькведин пул кенийский шиллинг я.
- Кенияда 57 миллиондилай гаф агъалияр яшамиш жезва.

• Кения виликдай Великобританиядин колония тир. 1963-йисуз аниай аспу тушир улькве хъана. Алай вахтунда Кения Африкадин йигин еришралди еримлу жезвай ульквейрик акатзава.

- Кениядин агъалийриз государстводин къве чал ава: инглис ва суахили. Амма халкъдин чехи пай суахили чалал рахазва.
- И улькведа 59 къурух ва милли паркар ава.
- Антропологиядин ва археологиядин рекъяя пе-шекарри тухванвай ахтармишнурал асаслу яз, инсани-ядтин цивилизация сифте яз Кенияда түртмиш хъана.

- Майдандал гъалтайла, Кенияда авай Виктория вир планетадал алай уйкъу туширбурукай къвед ла-гъайди я. Вирин яргъивилел 402 километр ала, гъяр-кульвилел - 322 километр. Викториядин виридалайни дерин чака 80 метрдиз барабар я.
- Кенияда авай Масаи-Мара паркунин патав тара-рин кукъвара эцигнавай мугъманханадин нумраяр ава.

- Кенияда йисан вахтар чина хъиз къуд въя, къвед ава: марфарин ва къурагъ вахтар.
- И улькведа тъбии газ ишлемишнава.
- Кения гъайванралди, къушаралди гаф девлет-лу чака я. Ана яшамиш жезвай нек хъзвазвай гъайванри-кай 39 процент, къушарики 36 процент маса чакира къалтзава.
- 1950-йисарин эхирра Кенияда виридалайни къакъан жираф дуздад алай. Рекордсмен-жираф-дин къакъанвилел 6,1 метр алай. Икъван къакъан жираф мад малум хъянвач.
- Кениядин тъвар гъа ихтиин тъвар алай къадим вулкандихъ галаз алакъалу я. Къакъанвилел гъалтайла, къадим Кения вулкан Африкадин кукъширикай къвед лагъай чакадал (саки 5200 метр) ала.

Улькведа ва дульнядада**Украинадикай рахана**

3-майдиз Россиядин Президент Владимир Путин Франция-дин регъбер Эммануэль Макронхъ галаз телефондай рахана. Идакай "Кремль. Новости" телеграм-каналди хабар гана.

Сифте нубатда В.Путина Э.Макроназ мукввара президент-дин сечкийра гъалиб хъун ва улькведин къилин къуллугъдал мад сеферда хъя хъувун тебрикна.

Президентри Украинадин гъалар веревирд авун давамарна. РФ-дин Президентди Донбассдин республикая хънин жигъет-дай къиле тухузвай махсус серенжемдикай, гъа жергедай яз Мар-риуполь азад авунвайдакай, "Азовсталь" заводда миллетбазри къунвай ислям агъалияр, ООН-дин генеральный секретарь А.Гу-террешашъ галаз 26-апрелдиз хъай икъардив къурвал, хаталу чкадай ахкъудунин гъерекатрикай малуматар гана.

Украинадин къуватдин къурулушри ийизвай тахсиркавилер, абуру Донбассдин шеърриз, хувериз гульле гунин нетижада ислям агъалияр рекъизвай делилар Евросоюздин квай ульквей-ри къасухдай саймиш тийизвайдакайни рахана. Къейд авурвал, Киевдин гъукумдарриз таъсир авуналди, Украинадин яракъар ракъурин гъерекатар акъвазарунади, Раъакъидай патан ульк-вейрайвий ихтиин акъалтай наъякъан краарал эхир эцигиз жеда.

РФ-дин регъберди алава хъувурвал, Киевдин тереф гъакъи-къи рахунар давамаруниз гъазур туштланни, и жигъетдай Россия гъамиши ахъя я.

Франциядин терефдик недай-хъвадай затаралди таъмина-рунин жигъетдай арадал атанвай глобальный месэлади къала-булух кутуна. Идан гъакъиндай В.Путина къетендаказ къейдна хъи, гъалар, сифте нубатда, раъакъидай патан ульквейри малу-марнавай санкцияр себеб яз четин хънвани.

Серенжемдикай 4-майдин делилар

4-майдин экунхъ РФ-дин оборонадин министерводи ма-лумарай делилралди, махсус серенжем къиле тухунив эгчай-далай инихъ Россиядин Яракъль Къуватри Украинадин 146 са-молет ва 112 вертолет, зенитный ракетайрин 287 комплекс, пилот галачиз лув гудай 706 аппарат, 2807 танк ва дяведин маса машинар, РСЗО-дин 321 установка, артиллериадин ва маса 1279 яракъ, дяведин сүурсет, военный махсус 2609 автомобиль тергна.

Къалмакъалдин тахсиркаар

Римдин Папа Франциска къейднавайвал, Украинада къалмакъал арадал атунин, ана Россия махсус серенжем тухуниз маж-бур хъунин себеб НАТО-дин гъерекатрихъ галаз алакъалу я. Адан зенд "Новости" РИА-ди раижнава.

"Россиядин ракъархий НАТО-ди амп авуникди" Украинада исядта чаллачух гъалар арадал атанваз гъисабзава ада.

Уртахдаказ къалахда

РФ-дин Премьер-министр М.Мишустина Къазахстандин пре-мьер-министр А.Смаиловахъ галаз телефондай рахана.

Абуру къве терефдизни хийирлу месэлэгээр веревирдна. Кыл-ди къаңтурта, алишверишдинни экономикадин рекъяя санал къалахунин алакъаяр мадни хъсанарунин, энергетикадин, улакъ-рин къурлушдин ва маса хилера уртах проектири винел къва-лахунин меслятдад атана.

Шабагъар вахкана

"Сад тир Россия" партиядин генсоветдин секретарь А.Турчака ва ДНР-дин къиль Д.Пушкина Донецкда республикадин ас-керрив "Мариуполь азад авунай" сифтегъян 96 медаль вахкана. Идакай 3-майдиз "Новости" РИА-ди хабар гана.

А.Турчакани ЛНР-дин къиль Л.Пасечника "Женгерин лайхилу-вилерай" медалар республикадин халкъдин милициядин 9 къул-лугъчидив вахкана.

Тапрукъирин лишанар

Къалабуух квай гъалди ва вилерин гъерекатри инсанди лу-гъузвай гаф тапараар я лагъана вири дульшушра тестикъар-дак. Вич къиле тухунин бязи лишанрай тапрукъ чирикнай "Мос-лента" чешмездиз гипнолог; психолог Елизавета Чеди ихтилатна.

Адан гафаралди, тапархъанравай инсандин чиниз дүйн-дүз-даказ килигиз ва чеб секиндаказ тухуз жеда. Амма рикъин гъал-лар, гыссер къалурзавай чинин жукъумирин хамунин юзунри, информация агақъарзавай интонацияди гъакъикъат винел акъуд-да. Ихтиин гъерекатар, психологин фикирдалди, инсандавай гүзчилвилек кутаз жеда. Пешекарди меслят къалурзавайвал, сифте нубатда инсанди лугъузвай гафар адан юзунрин гъал-дихъ галаз къаззвани, къаззвани тайинарна клауда.

Месела, къалахал геж хъанва лагъай хабарди вя я къалабу-лух акатдай маса дульшушди инсандин чинал хъвер гъун на-мумкин кар я. Ида инсанди гъайиф чуувазва лагъай фикир ин-карзава.

"Рахадай ма-къамда акъвазуниз, яни пауза гунизи, фикир це. Эгер акъвазунар гаф тикрар жезватла, инсанди вичихъ яб акалза-вайди вичи лугъузвай гафарин чалахъ жезвани, жезвачни чириз алахъзва. Ахпа адан вилериз килигна клауда. Эгер вилери гаф пуллуплариз, абур гагъ чапла патахъ, гагъ эрчли патахъ юзуриз хъайтла, инсанди табзава лагъай чака я", - лугъузва пешекарди.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Ислен, 9-май

РГВК

- 07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Д/ф «Герои Великой Отечественной» 12+
09:20 X/f «Война. Остаться человеком» 12+
11:10 «Служба Родине» 12+
11:30 Д/ф «Великие битвы Великой Отечественной» 12+
12:30 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
13:45 «Маленький концерт» 0+
15:45 X/f «И была война» 12+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
19:50 «Удивительные горцы» 0+

- 20:10 Концерт ко Дню Победы 0+
22:00 «На виду» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 «Угол зрения» 12+
23:20 «Герои мирного времени. Афганистан» 16+
23:50 Д/с «Полководцы Великой Победы» 4 с. 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Д/ф «Оборванные судьбы» 12+
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
01:50 «Угол зрения» 12+
02:20 «Удивительные горцы» 0+
02:35 «На виду» 12+
03:00 Д/с «Полководцы Великой Победы» 8 с. 12+
03:45 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
04:20 X/f «И была война» 0+

ПЕРВЫЙ

- 05.00 Новости.
05.10 «День Победы». Праздничный канал. (12+).
09.50 Новости.
10.00 Москва. Красная площадь. Парад, посвященный Дню Победы. (12+).
11.00 «День Победы». Праздничный канал. (12+).
12.00 «Вести».
18.55 Светлой памяти павших в борьбе против фашизма. Минута молчания. (12+).
19.00 Т/с «Большая премьера. Диверсант. Идеальный штурм». (16+).
21.00 «Время».
22.10 Т/с «Диверсант. Идеальный штурм». (16+).
23.50 «День Победы». Праздничный канал. (12+).
01.50 X/f «На войне, как на войне». (12+).
03.15 X/f «Перед рассветом». (16+).
04.35 X/f «Отряд особого назначения». (12+).
04:20 X/f «И была война»

РОССИЯ 1

- 04.00 X/f «Ни шагу назад!» (12+).
08.00 «День Победы». Праздничный канал.
10.00 Москва. Красная площадь. Парад, посвященный Дню Победы.
11.00 «День Победы». Праздничный канал.
12.00 «Вести».
18.55 Большой праздничный концерт, посвященный Дню Победы.
19.00 X/f «Сегодня». (16+).
14.30 Бессмертный полк. Прямой эфир.
16.20 X/f «Через прицел». (16+).
18.55 Светлой памяти павших в борьбе против фашизма. Минута молчания. (12+).
19.00 X/f «Через прицел». (16+).
20.00 «Вести».
21.05 X/f «Чужая дочь». (16+).
21.20 X/f «Девятаев». (12+).
23.15 X/f «Т-34». (12+).
02.35 X/f «Сталинград». (12+).

НТВ

- 04.10 Д/с «Великая Отечественная». (16+).
05.40 X/f «Последний день войны». (16+).
08.00 «Сегодня». (16+).
08.15 X/f «Последний день войны». (16+).
10.00 Москва. Красная площадь. Парад, посвященный Дню Победы. (12+).
11.00 «Сегодня». (16+).
11.30 X/f «Дед Морозов». (16+).
16.00 «Сегодня». (16+).
16.30 X/f «Топор». (16+).
17.00 X/f «Топор. 1943». (16+).
18.55 Светлой памяти павших в борьбе против фашизма. Минута молчания. (12+).
19.00 X/f «Подкидыши». (16+).
19.35 X/f «В августе 44-го». (16+).
21.25 Т/с «Чужая дочь». (16+).
23.00 X/f «Алеша». (16+).
02.15 Д/с «Свидание с войной». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 06.30 Д/с «Свидание с войной». (16+).
09.50 Т/с «Возвращение в Эдем». (16+).
14.20 X/f «Полынь - трава окаянная». (16+).
15.55 X/f «Из Сибири с любовью». (16+).
18.55 Светлой памяти павших в борьбе против фашизма. Минута молчания. (12+).
11.00 X/f «А зори здесь тихие». (16+).
14.20 Д/ф «Тайна песни». (12+).
14.50 «События». (16+).
15.00 Бессмертный полк. (12+).
16.20 X/f «Добровольцы». (16+).
17.55 Д/ф «Актерские драмы». (16+).
18.35 X/f «Но, безымянной высоте». (12+).
18.55 Светлой памяти павших в борьбе против фашизма. Минута молчания. (12+).
19.00 X/f «На безымянной высоте». (12+).
21.55 X/f «Бриджит Джонс 3». (16+).
23.50 Т/с «Чужая дочь». (16+).
03.10 Д/с «Свидание с войной». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 06.10 Д/ф «Война после Победы». (12+).
06.45 Д/ф «Любовь воине назло». (12+).
07.30 Д/ф «Лучше петь, чем плакать». (12+).
08.10 X/f «Звезда». (12+).
09.45 «События». (16+).
10.00 Москва. Красная площадь. Парад, посвященный Дню Победы.
12.15 «Специальный репортаж».
13.00 Новости дня. (16+).
13.30, 14.10, 15.10 Д/с «Вечная Отечественная».
14.00 Новости дня. (16+).
16.15 Д/ф «Они сражались За Родину». (16+).
17.00 Новости дня. (16+).
17.05 Д/ф «Великая Отечественная в хронике ТАСС». (12+).
18.00 Новости дня. (16+).
19.30 Концерт.
22.10 X/f «Без права на ошибку». (16+).
23.40 Т/с «Батальоны просят огня». (12+).
02.55 Д/ф «Одинокая бродит гармонь...» (12+).
04.10 X/f «Пядь земли».

ЗВЕЗДА

- 05.00, 06.00, 07.00, 08.00, 12.00 Новости дня. (16+).
05.10, 06.10, 07.10 Т/с «Живые и мертвые». (16+).
08.45 Д/ф «История военных парадов на Красной площади. 1945 г.». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).
10.00 Москва. Красная площадь. Парад, посвященный Дню Победы.
12.15 «Специальный репортаж».
13.00 Новости дня. (16+).
13.30, 14.10, 15.10 Д/с «Вечная Отечественная».
14.00 Новости дня. (16+).
16.15 Д/ф «Они сражались За Родину». (16+).
17.00 Новости дня. (16+).
17.05 Д/ф «Великая Отечественная в хронике ТАСС». (12+).
18.00 Новости дня. (16+).
19.30 Концерт.
22.10 X/f «Без права на ошибку». (16+).
23.40 Т/с «Батальоны просят огня». (12+).
02.55 Д/ф «Одинокая бродит гармонь...» (12+).
04.10 X/f «Пядь земли».

саласа, 10-май

РГВК

- 07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 «Маленький концерт»
10:50 X/f «Дом, в котором я живу» 6+
12:35 «Герои мирного времени. Афганистан» 16+
13:20 Концерт «Песни военных лет» 12+
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:30 «Угол зрения» 12+
16:00 «Удивительные горцы»
16:15 Мультфильм 0+
16:30 X/f «Отец солдата»
18:10 Д/ф «Памяти павших будьте достойны» 12+
18:45 Передача на лакском языке «Альчи ва ағълу»

- 19:30 Время новостей Дагестана
19:50 X/f «В семнадцать мальчиковых лет» 12+
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 «Колуса» 12+
23:40 Д/ф «Великие битвы Великой Отечественной» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 Д/ф «Шок для Сталинской» 12+
01:20 Передача на лакском языке «Альчи ва ағълу»
01:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
03:10 «Колуса» 12+
03:55 Передача на лакском языке «Альчи ва ағълу» 12+
04:30 «Герои мирного времени. Афганистан» 16+
05:00 Д/ф «Шок для Сталинской» 12+

ПЕРВЫЙ

- 06.00, 10.00, 12.00 Новости
06.10 Д/с «Россия от края до края». (12+).
06.30 X/f «Время собирать комини». (12+).
08.10 X/f «Летят журавли». (12+).
10.15 Д/ф «Вольф Мессинг. Я вижу мысли людей». (12+).
11.10 «Видели видео?»
12.15 «Видели видео?»
13.35 Д/ф «Наркотики Третьего рейха». (16+).
14.30 X/f «Водитель для Веры». (16+).
15.00 Новости.
15.15 X/f «Водитель для Веры». (16+).
16.55 Т/с «По ту сторону волков». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 Т/с «По ту сторону волков». (16+).
03:10 «Колуса» 12+
03:55 Передача на лакском языке «Альчи ва ағълу»
04:30 «Большая игра». (16+).
21.00 «Время».
01.10 «Наедине со всеми».

РОССИЯ 1

- 04.50 X/f «Солдатик». (6+).
06.25 X/f «Через прицел». (6+).
08.10 X/f «Время собирать комини». (12+).
09.30 X/f «Сегодня». (16+).
10.15 Д/ф «Летят журавли». (12+).
11.00 «Вести». (16+).
12.05 X/f «Девятаев». (16+).
14.00 «Вести». (16+).
15.15 X/f «Ни к селу, ни к городу...» (12+).
17.00 «Вести». (16+).
18.15 X/f «Ни к селу, ни к городу...» (12+).
20.00 «Вести». (16+).
21.05 «Вести». (16+).
21.20 X/f «Ни к селу, ни к городу... 2». (12+).
01.00 X/f «Злоумышленница». (12+).
01.10 «Наедине со всеми». (12+).

НТВ

- 05.15 Д/с «Великая Отечественная». (6+).
06.00 X/f «Один в поле вони». (12+).
08.00 «Сегодня». (16+).
08.15 X/f «Один в поле вони». (12+).
09.30 X/f «Топор». (16+).
11.00 «Сегодня». (16+).
10.20 X/f «Топор». (16+).
11.35 X/f «Топор. 1943». (16+).
13.30 X/f «Топор. 1944». (16+).
15.00 X/f «Мамкина звездочка». (16+).
16.00 «Сегодня». (16+).
16.15 X/f «Мамкина звездочка». (16+).
19.00 «Сегодня». (16+).
19.35 X/f «Алекс Лютый. Дело Шульца». (16+).
21.20 X/f «У ангела ангина». (16+).
00.40 X/f «Собибор». (12+).
01.00 T/c «Обратный отчет». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 06.30 X/f «Золушка». (16+).
10.45 X/f «Золушка с райского острова». (16+).
12.35 X/f «Дневник Бриджит Джонс». (16+).
14.30 X/f «Бриджит Джонс: Границы разумного». (16+).
16.40 X/f «Бриджит Джонс: Своя земля». (16+).
18.50 X/f «Доктор Иванов. Жизнь после смерти». (16+).
22.00 X/f «События». (16+).
22.20 Д/ф «Михаил Задорнов. Когда смешно, тогда не страшно». (16+).
23.10 «Прощание». (16+).
03.45 T/c «Проводница». (16+).
06.15 По делам несовершеннолетних. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 07.20 X/f «Березовая роща 2». (12+).
10.30 Д/ф «Станислав Ростоцкий. На разрыве сердца». (12+).
11.10 X/f «Я счастливая». (16+).
12.50 X/f «Государственный преступник». (6+).
14.30 «События». (16+).
14.45 «Час ульбки». (12+).
15.30 X/f «Доктор Иванов. Своя земля». (12+).
18.50 X/f «Доктор Иванов. Жизнь после смерти». (16+).
22.00 X/f «Полынь - трава окаянная». (16+).
00.30 T/c «Чужая дочь». (16+).
23.10 «Прощание». (16+).
23.50 X/f «Перелетные птицы». (12+).
02.45 X/f «Чувство правды». (12+).
05.40 D/c. (12+).

ЗВЕЗДА

- 05.25 Д/с «Оружие Победы». (12+).
05.45 X/f «Улица полна неожиданностей». (12+).
06.55 X/f «Карнавал». (12+).
08.00 Новости дня. (16+).
08.15 X/f «Карнавал». (12+).
10.00 T/c «Цыганки». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.15 T/c «Цыганки». (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 T/c «Цыганки». (16+).
21.15 X/f «Три дня в одесе». (16+).
23.20 T/c «Живые и мертвые». (12+).
02.40 D/c «Зафронтовые разведчики». (16+).
03.15 D/c «Москва фронту». (16+).
03.35 T/c «Вердикт». (16+).

арбе, 11-май

РГВК

- 07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Альчи ва ағълу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 X/f «В семнадцать мальчиковых лет» 12+
10:05 Концерт ко Дню Победы 0+
12:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
14:10 «Дагестан туристический» 0+
14:30 Мультфильм 0+
14:50 Передача на лакском языке «Альчи ва ағълу»
15:30 «Колуса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 X/f «Полосатый рейс»
18:25 Д/ф «Форянка, покорившая небо» 12+
18:45 Передача на даргинском языке «Альчи ва ағълу»

- 19:30 Время новостей Дагестана
19:50 X/f «Память поколений»
23:55 Д/с «Исчезновение» 16+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 X/f «Молчание» 12+
01:45 T/c «Молчание» 12+
02:30 Время новостей Дагестана
03:05 «Информационный канал» 16+
03:05 «Информационный канал» 16+
04:25 T/c «

ЖУМЯ, 13-май**РГВК**

07:00, 08:30, 12:30 Время новостей Дагестана
07:20, 14:50 Передача на аварском языке 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Обзор газет 12+
08:20 Мультифильм 0+
08:50 X/f «Единственная»
10:40 «Время говорить молодым» 12+
11:15 «Удивительные горцы»
11:30 «Профессионал. Архитектор Албури Алхазов» 12+
12:55 «Круглый стол» 12+
13:40 «Психологическая азбука» 12+
14:05 «За скобками» 12+
14:10 «Молодежный микс»
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 «Первая студия» 12+
16:30 Время новостей Дагестана

16:55 X/f «Женатый холостяк» 0+
18:25 «Арт-клуб» 0+
18:45 Передача на кумыкском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:50 «Мир вашему дому»
21:20 D/f «Неизвестные герои необъявленной войны» 16+
21:55 «Время спорта» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 X/f «Лобальная сеть» 16+
23:55 D/c «Исчезновение»
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала.

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». 09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).
10.00 «Жить здорово!» (16+).
10.40 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Информационный канал». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 «Человек и закон». (16+).
19.40 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 «Время».
21.45 T/c «Молчание». (16+).
22.45 X/f «Один вдох». (16+).
00.30 «Информационный канал». (16+).
04.30 D/c «Россия от края до края». (16+).

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России». 09.00 «Вести». Местное время.
09.30 «Утро России». 09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести». 11.30 «60 минут». (12+).
14.00 «Вести». 14.30 «Вести». Местное время.
14.55 «Кто против?» (12+).
17.00 «Вести». 17.30 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести». 21.05 «Вести». Местное время.
21.20 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
00.00 X/f «Привет от аиста». (12+).
03.20 X/f «Родной человек». (16+).

НТВ

05.05 T/c «Улицы разбитых фонарей». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
09.55 Тест на отцовство.
12.10 D/c «Понять. Простить». (16+).
13.15 D/c «Порча». (16+).
13.45 D/c «Знахарка». (16+).
14.20 D/c «Верну любимого». (16+).
14.55 X/f «Никогда не сдавайся». (16+).
19.00 X/f «Дочки». (16+).
20.20 X/f «Четыре кризиса любви». (16+).
00.35 D/c «Понять. Простить». (16+).
01.30 D/c «Порча». (16+).
01.55 D/c «Знахарка». (16+).
02.20 D/c «Верну любимого». (16+).
02.45 Тест на отцовство.
04.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
01.10 «Квартирный вопрос». (16+).
02.05 T/c «Обратный отсчет». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.55 Давай разведемся!
09.55 Тест на отцовство.
12.10 D/c «Понять. Простить». (16+).
13.15 D/c «Порча». (16+).
13.45 D/c «Знахарка». (16+).
14.20 D/c «Верну любимого». (16+).
14.55 X/f «Никогда не сдавайся». (16+).
19.00 X/f «Дочки». (16+).
20.20 X/f «Четыре кризиса любви». (16+).
00.35 D/c «Понять. Простить». (16+).
01.30 D/c «Порча». (16+).
01.55 D/c «Знахарка». (16+).
02.20 D/c «Верну любимого». (16+).
02.45 Тест на отцовство.
04.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
01.10 «Квартирный вопрос». (16+).
02.05 D/c «Предсказания: 2022». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.50 X/f «Я счастливая». (16+).
07.20 X/f «Добровольцы». (16+).
09.05 X/f «Карусель». (16+).
10.55 X/f «Доктор Иванов. Мать и сын». (12+).
11.30 «События». (12+).
11.50 X/f «Доктор Иванов. Мать и сын». (12+).
14.30 «События». (12+).
14.55 «Город новостей». (16+).
15.15 X/f «Реальный папа». (16+).
17.00 D/f «Актерские драмы. Криминальный танц». (12+).
17.50 X/f «События». (16+).
18.15 «Петровка, 38». (16+).
18.35 X/f «Таежный детектив». (12+).
20.20 X/f «Таежный детектив. Тайна черного ботала». (12+).
22.00 В центре событий. (12+).
23.00 «Приют комедиантов». (12+).
00.35 «Москва резиновая». (12+).
01.20 X/f «Дело «Пестрых». (12+).
03.00 X/f «Любовь на сene». (16+).

ЗВЕЗДА

05.05 T/c «Бомба». (16+).
06.35 D/f «Надя Богданова». (12+).
07.25 X/f «Семь часов до гибели». (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 D/f «13 мая - День Черноморского флота». (16+).
10.05 X/f «Инспектор ГАИ». (16+).
11.35 X/f «Рысь». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.25 X/f «Рысь». (16+).
13.45 T/c «Берега». (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 T/c «Берега». (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.40 T/c «Берега». (16+).
21.15 «Здравствуйте, товарищи!». (16+).
22.15 X/f «Я обзываю вам войну». (16+).
23.40 X/f «Семь часов до гибели». (12+).
00.50 X/f «Ждите связного». (12+).
02.05 X/f «Голубая стрела». (12+).
03.35 D/f «Крым. Камни и пепел». (12+).

КИШ, 14-май**РГВК**

07:00, 08:30 Время новостей Дагестана
07:20, 14:50 Передача на кумыкском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 Мультифильм 0+
08:50 X/f «Держись за облака» 0+
11:10 «Молодежный микс»
11:30 «Подробности» 12+
12:00 «Мой малыш» в прямом эфире
12:30 Передача на даргинском языке 12+
13:40 D/f «Неизвестные герои необъявленной войны» 16+
14:10 «Мир Вашему дому»
14:35 «Молодежный микс»
15:30 «Время спорта» 12+
16:05 «Арт-клуб» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Дежурная часть» 16+
17:05 Дагестанско кино. X/f «Тайна синих гор» 12+
12+

18:25 D/f «Гамзат Цадаса»
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:10 «Дежурная часть» 16+
20:25 «Мастер спорта» 12+
20:55 «Культурный код» 0+
21:20 «Дагестан туристический» 0+
21:35 «Ульяна спросит» 0+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 X/f «Доживем до понедельника» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:45 «Мой малыш» 12+
02:10 «Дагестан туристический» 0+
02:30 «Кто хочет стать миллионером?» (12+).
03:00 X/f «Доживем до понедельника» 12+
03:30 «Точка зрения» 12+
04:00 X/f «Без памяти». (12+).
04:10 X/f «Как быть хорошей женой?». (16+).
04:45 X/f «Наедине со всеми». (12+).
05:10 D/c «Россия от края до края». (12+).

ПЕРВЫЙ

06.00 «Доброе утро». Суббота. (12+).
09.00 «Умницы и умники». (12+).
09.45 «Слово пастыря». (12+).
10.00 Новости.
10.15 D/f «Вера Алентова. Как долго я тебя искала...» (12+).
11.25 «ВидеоВидео?». (12+).
12.00 Новости.
12.15 «ВидеоВидео?». (12+).
13.50 X/f «Ширли-Мырлы». (16+).
15.00 Новости.
15.15 X/f «Ширли-Мырлы». (16+).
16.40 «Кто хочет стать миллионером?» (12+).
21.00 «Время». (12+).
21.35 X/f «Без памяти». (12+).
22.30 X/f «Как быть хорошей женой?». (16+).
00.45 X/f «Наедине со всеми». (12+).
03.10 D/c «Россия от края до края». (12+).

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России». Суббота.
08.00 «Вести». Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.
08.35 «По секрету всему свету». (12+).
09.00 «Формула еды». (12+).
09.25 «Пятеро на одного». (12+).
10.10 «Сто к одному». (12+).
11.00 «Вести». (12+).
12.15 «Доктор Мясников». (12+).
13.20 T/c «Точка кипения». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
18.00 «Привет, Андрей!». (12+).
18.20 X/f «Без памяти». (12+).
21.00 «Время». (12+).
21.35 X/f «Виктория». (12+).
22.30 X/f «Как быть хорошей женой?». (16+).
00.40 X/f «После многих бед». (12+).
03.10 X/f «Не в парнях счастье». (12+).
03.45 X/f «Кто хочет стать миллионером?» (12+).

НТВ

05.15 «Хорошо там, где мы есть». (16+).
05.30 X/f «Взрывная волна». (16+).
07.30 «Смотр». (16+).
08.20 «Сегодня». (16+).
09.20 «Поедем, поедим!». (16+).
10.00 «Едим дома». (16+).
10.20 «Главная дорога». (16+).
11.00 «Живая еда с С. Малоземовым». (16+).
12.00 «Квартирный вопрос». (16+).
13.05 «Однаажды». (16+).
14.00 «Своя игра». (16+).
15.00 D/c «Новые документы НЛО». (12+).
16.00 «Сегодня». (16+).
16.20 «Следствие вели...». (16+).
18.00 D/c «По следу монстра». (16+).
19.00 T/c «Великолепный век». (16+).
22.45 X/f «Наседка». (16+).
22.50 X/f «Следствие вели...». (16+).
02.15 T/c «Перепутанные». (16+).
05.35 Пять ужинов. (16+).
05.50 D/c «Предсказания: 2022». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 D/c «Предсказания: 2022». (16+).
06.55 X/f «Крылья». (16+).
10.40 T/c «Перепутанные». (16+).
19.00 T/c «Великолепный век». (16+).
22.45 X/f «Наседка». (16+).
22.50 X/f «Следствие вели...». (16+).
02.15 T/c «Перепутанные». (16+).
05.35 Пять ужинов. (16+).
05.50 D/c «Предсказания: 2022». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.45 X/f «Карусель». (16+).
07.25 «Православная энциклопедия». (6+).
07.50 D/c «Фактор жизни». (16+).
08.15 X/f «Сердце женщины». (12+).
10.00 «Самый вкусный день». (6+).
10.30 X/f «Женская логика». (12+).
11.30 «События». (12+).
11.50 D/c «Приключения». (12+).
12.15 X/f «Дело «Пестрых». (12+).
14.05 X/f «Тайна спящей девушки». (12+).
14.30 «События». (12+).
14.50 X/f «Тайна спящей девушки». (12+).
15.10 D/c «Постскрипту». (12

Дин

Гзаф инсанриз чизвач

Ямин МЕГЬАМЕДОВ, диндин алим

(Эвол - 16-нумрада)

...Күръянда Аллагъ-Таалади пуд аятда ирсинин къанунар тайнарна. Сад лагъай аят "асулрин" (яни диде-бубайрин) ва "хилерин" (яни аялтин) ирсиниз талукъя, (4-суря, 11-аят, мана):

"Аллагъди квезд эмирзава куб веледрин гъакынди (диде-буба къена, варисрикай анжак аялар амультла): гада-аялдиз (эреккәдәз) къве руш-аялпиз (къве дишшидәз) къван пай гун. Эгер абур (аялар) (вири) дишельпияр (рушар) яз хъайитла, (чебни) къведалай гзаф, абуруз (рушариз) ада (къенвай касди вичелай къулухъ) тунвайдан (ирсинин) пудай къве пай (ава). Эгер ам (варис аял) са руш яз хъайитла, ада (рушаз) зур пай (ава). Адан (къенвай касдин) диде-бубадиз ада тунвайдакай (ирсиникай) абурукай (къведакай) гъар садаз ругудай са пай ава, эгер ада (къейидәз) велед аваз хъайитла. Эгер адахъ велед (аял) авачиз хъайитла ва адан варисар (анжак) диде-буба ятла, дидедиз пудай са пай жеда (амайди - вири бубадиз). Эгер адахъ (къейидахъ) стхаяр (къвед ва я артух: стхаяр къшди ва я вахарни галаз) аваз хъайитла, адан дидедиз ругудай са пай (ава), ада веси авур весидилай гульгульни (къилиз акульдайлай къулухъ) ва я (адан) буржунилай (ам вахкайдалай) къулухъ. Куб бубаяр-дидеяр ва куб рухвайяр (веледар) - квезд абурукай вуж квезд менфялувиллиз (и дүнья патални, Эхират патални) гзаф мукъва ятла чизвач. (Ирсинин кар квезд эмирнава) - Аллагъдин патай авунвай ферз яз. Гъакъикъатда, Аллагъ вири чидайди, камаллуди я!".

Къед лагъай аят гъульпунни папан ва дидедин патай стхайрин ирсиниз талукъя (4-суря, 12-аят, мана):

"Ва квезд (гъульпериз) куб папари (абур къейидалай къулухъ) тунвайдакай зур пай (ава), эгер абуруз (папариз) аял авачиртла. Эгер абуруз (куб папариз) аял аваз хъайитла, квезд абуру (папари) тунвайдакай къудай са пай ава, абуру (папари) веси авур весидилай ва я буржунилай (ам вахкайдалай) къулухъ. Абуруз (куб папариз) күнне тунвайдан күнд жуъзд паноникай са пай (ава), күнне веси авур весидилай ва я буржунилай (ам вахкайдалай) къулухъ. Эгер (къенвай) итимдихъ ва я (къенвай) дишельпидихъ (я диде-буба, я аял авачиз) маса варисар аваз хъайитла ва адахъ (къейидахъ) (дидед патай) стхаяр ва я (дидед патай) вах аватла, абурукай (къведакай) гъар садаз ругуд паноникай са пай (ава). Эгер абур (дидед патай) стхаяр ва я вахар) адалай гзаф аватла, абур вири пуд паноникай са панонин иштиракчияр я (ирсинин пай, эрек-диши талгъана, вириз сад хиз пайды), веси авунвай весидилай гульгульни ва я буржунилай (ам вахкайдалай) къулухъ (вични ахътин веси) варисиз зарар тагудай. (И кар квезд Аллагъди буюршишнава) - Аллагъдин патай тир эмир яз. Аллагъ вири чидайди, юшшагъвалдайди (гумагъ авурди тадиз жазаламиши тийидайди, мергъяматлуди) я!".

Пуд лагъай аят хайи вахарин, стхайрин ва бубадин патай вахарин, стхайрин ирсиниз талукъя (4-суря, 176-аят, мана):

"Абуру вавай "фетва" (къараф акъудун, ирсинин месэлә гъялун) хабар къазва. Лагъ: "Аллагъди квезд "фетва" гузва (диде-буба ва аялар авачиз) къейи касди тунвай ирсинин патахъяй". Эгер (флан) кас (стхая) къейитла, вичхъ велед ва диде-буба авачиз ва адахъ вах амультла, ада (вахаз) ада тунвайдакай (ирсиникай) зур пай жеда. Эгер ам (вах) аял ва диде-буба авачиз къейитла, адан (къейи вахан) вири ирс ада (стхадиз) жеда. Эгер абур (къейи стхадин вахар) къве вах амультла, абуруз (къведаз) пуд паноникай къве пай

Диндин месэлайриз талукъя сувалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз къыхъ.

жеда ада тунвайдакай (ирсиникай). Эгер абур (амулынавай варисар) стхаяр ва вахар, итимар ва дишельпияр яз хъайитла, (а чавуз) итимдиз къве дишельпидиз къван пай къве звеза. Аллагъди квезд баян гузва, күннагъамлиш тахъун патал. Аллагъ вири крат чизвайди я!".

Гъадисда лагъанва (мана): "Агакъара къуне ирсинин тайин пляр (малум къадар) ам талукъ ксарив (сагынбров, варисрие) ва вуч амультла, ам хице (кунне) виридалайни мукъва (къейидаз виридалайни талукъ) итимдиз" (Бухарий, Муслым).

Маса гъадисда лагъанва (мана): "Къуне (квезд) ва масабурунни "Фараиз" иллим чира, дугъриданни, ам вири илмириз зур пай я ва ам риклелай алуздаза. Ам я зи умметдай къахчудай сифте шей я" (Ибн Мажагъ).

И делилри къалурзавайвал, ирс паюн Аллагъдин патай эмир я, ам Аллагъдиз ибадатун я ва а кар тавуна турди гунағъда ава. Чун, мусурманар, ирс паюнин къайдаяр чирна, а кар къилиз акъудиз алахъна къанда.

Къейидийн хы, ирсинин паярин сагынбиз, яни варисиз, чипин пай мукъву варисдиз гудай ихтияр ава. Мисал яз: буба къейидалай къулухъ къвале дидени гъвечи хва амулын. Амай стхаяр шегъерда яшамиш жезва. Абуру, бубадилай гакъанавай ирс пайдайла, гъар сада вичин тайин пай я вахчуна, я ам (гъар сада вичин пай) амай варисиз багъышна къанда (акл тавуртла, вириз дагънагъ жезва). "Фараиз" иллим чехи иллим я, адакай гзаф ктабар къевнена ва ада талукъ месэлайрин гъакынди шарайатдин алимиривай хабарар къуна къанда.

7. Къейи инсандин паталай "гъаж беддел" авуна къанзавайди.

Са мусурман кас къейила, адан мукъва-къилийрикай садбуру шариатда къалурнавай лазим крат ийизва, бязибуру лагъитла, чипих делил авачир крат къилиз акъудизава, адептар какадарзава. Чакай гъар сада къейи касдиз менфят жедай, адав суваб агақьдай крат авун герек я. Ахътинбурукай сад адан (къейидан) паталай гъаж авун я (эгер ада вичин уммуздар тавурнаваз хъайитла). И кардин гъакынди шариатда делилар ава ва дүньяда авай гзаф улквайра мусурманри а кар ийизва.

Гъадисда лагъанва (мана): "Пайгъамбардиз (куб Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) са итимди иклюзудайша ван атана: "Лаббайка-Шубрумадин паталай". Ада хабар къуна: "Вуж я ам, Шубрумадин?". Ада лагъанва: "Зи стхая (ва я зи мукъвади)". Пайгъамбарди (куб Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) хабар къуна: "Вуна ви паталай гъаж авунвани?". Итимди жаваб хана: "Ваъ!". Ада лагъанва: "Сифте жуван паталай гъаж ая, ахла - Шубрумадин!". (Абу Давуд, Ибн Мажагъ).

8. Гъусул авун важиблу (беден чуьхун чарасуз) тир гъалар авайди.

Михъивал авунин къве жуъре ава: "Гъеччи чиркинвилкай" - дастамаз (гъильер чуьхун) къачурла, "Чехи чиркинвилкай" ("жунуб" гъалдакай) беден чуьхвена, гъусул авурла, михъ жеда. Гъусул авун михъивал къачунин ният аваз вири бедендилай (хам ва члар вири къежира) яд иличун я. Гъусул авун ругуд гъалда важиблу я:

гъульпунни папан арада месин алакъяр хъайила;

неинки са мая акъатай дуьшушра, гъакъни месин алакъяр эхирдал къван къилиз акъудиз тахъйтлани, гъусул авуна къанда (гъам итимди, гъамни дишельпидиз);

дишельпидиз вацракъильер хъайила. Иви акъаваз хъайила, гъусул авун чарасуз я;

дишельпиди аял хайдалай къулухъ адай (тахъминан яхъул йикъан къене) акъатзай вириз акъаваз хъайила (яни "нифас" күттәгъ хъайила), гъусул авун чарасуз я;

мусурман кас къейила (яни мейит чуьхун);

кафир касди Ислам къабулайла, беден чуьхун.

(Къатл ама)

Хабарар

Спорт

Ачух турнирдин къвенкъвечи

АРМРЕСТЛИНГ

Чи муҳбир

Алатай вацран эхирра Ростовдин областда армрестлингдай "Вольные степи" лишандик кваз ачух турнир къиле фена. Ана чи улкведин регионар тир 80-дав агакъна спортыменри чипин гъилерин къуват къалурна.

Шад жедай кар ам я хыи, и акъажунра лезги къегъаль, Росгвардиядин Дағъустан Республикада авай Управленидин къильдин батальондин къулугъичи, полициядин сержант М.ХАЛИҚОВА нубатдин сеферда вич къуватлу гъилерин саъшиб тирди субутна. Икк, Мегъамедвелиди ина 100 кг-дин заланвал авайбурун арада 1-чка къуна. Гила ада и акъажунра къед лагъай сеферда гъалибвал къазанмишнава.

Рикъел хин: 1992-йисуз Къизляр райондин Сарсар хуъре дидедиз хъайи М.Халиқова армрестлингдай Дағъустандин чемпионвилин тівар галаз-галаз 10 сеферда къазанмишнава. Ада армрестлингдай - Вириоссиядин, гъакъни грэпллингдай республикадин турниррани са шумудра къенкъвечи чкайр къуна. Мегъамедвели армрестлингдай спортдин мастер, боксдин мастервиле кандидат я.

Сагъламвал мягъкемарун патал

ГЛАВНЫЙ РЕКОРД - ЗДОРОВЬЕ

ВОЛЕЙБОЛ

Са шумуд юғы идалай вилик Мегъарамдхурун райондин умуми образованидин идарайрин 5-6-класстра келезавай аялрин арада волейболдай райондин къенкъевичивал патал акъажунар къиле фена. Идай райондин администрациядин пресс-къуллугъуди хабар гузва. Спортын серенжем райондин къил Фарид Ағъмедова вилик эцигнавай месэлайр къилиз акъудунин сергъятра аваз тешкилна ва къиле тухвана.

Райондин физический культурадин ва спортдин отделди образованидин управлениди халас санал къиле тухай серенжемдин макъсад районда волейбол машгъурун, ам еримлу авун, спортын и журедал машгъул аялрин устадвал хакожун, бажарагъ авай волейболисттар майдандиз акъудун, къилиндии, сагълам умъмур кечирмишдай мумкинвал яратмуш тир.

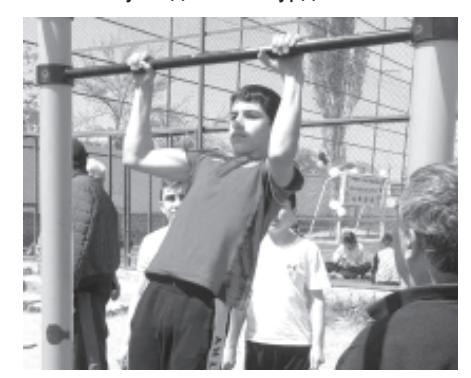
Къизғындақаз къиле фейи акъажунрин нетижада гъалиб хъайи командаяр грамота таја, пишкешар гуналди къейдна.

Къварчагъвияр гъалиб хъана

Стал Сулейманан райондин пресс-къуллугъуди хабар гузайвал, и мукъва Цийихурун юкъван школада "Президентдин акъажунар" тівар алас къиле тухзвай Вириоссиядин акъажунрин муниципальны пай къиле фена. Райондин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегылприн краин рекъяр комитетдин күмекни галаз РУО-ди тешкилнавай серенжемдай райондин жуъреба-жуъре мектебин 7-класстра келезавай аялрин 13 команда иштиракна.

И серенжемдин макъсад школайра келезавай аялрин сагъламвал мягъкемарун, абур физкультурадал ва спортдал желб авун я. Ам ачухай ва къиле тухай Цийихурун СОШ-дин физический культурадин макъсади мектебин 3-класстра келезавай аялрин 13 команда иштиракна.

Гъалиби ва приздин чкайр къур командайриз Стал Сулейманан райондин образованидин управлениди грамота таја къиметлу пишкешар гана. Къварчагърин хурурун юкъван мектебдин аялри гила Вириоссиядин акъажунрин республикадин панюна чипин устадвал къалурда.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство
367018, Махачкъала,
Насрутдинов пр., 1 "а"
КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
(+78722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиси 52 сеферда акъатзана
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчил авунин рекъял Федеральны күлгүтүндин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди түккүр хъйизва. Макъалайриз рецензия гузвач ва абур элкъевна вахкувач. Редакциядинн макъалайрин авторрин фикирарад сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал текслинав материялар гъланы делилрин дүзвилин вар керчеквилин патхажай жавабдарвал авторрин чинин хиве гъттазва.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинов
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахканы - 17.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан къиче, б.

Тираж 6728

Г - И лишандик квай материалар
гъакъидих чапзавайбүр я.

12 - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракфай!

Лезгийрин милли медениятдин федеральный автономиядин (ФЛНКА) президент, лезги халкъдин къегъал хва, чи дуст ва амадаг Ариф Пашаевич КЕРИМОВАЗ:

Халкъдин крап къунва
гъиле,
Хайи Ватан аваз рикле.
Агалкъунар мадни хъурай
Анжас вилик физвай
реке!

Бубайрин чил, дидедин чал
Къайгъу чугваз, хувзай
къегъал,
Күн са лекъ хъиз акваза
наз
Лув гузавай суван кукъвал.
Лувар мадни хъурай
мягъкем,
Хаинвилер ийиз бедлем.
Лекъерин чил сад хъхъун я
Куб мурадни руғъудин
мелгъем.

КВЕЗ 70 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ
"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ

Къилиз фирай гъар са
мурад,
Хизан сагъ яз, рикл хъурай
шад.
Мукъвабурни дустар галаз
Яшар хъурай са вииши
къад!

Суалар ва жавабар

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Ядигар

- Буба, накъ куьчеда заз, им ядигар я лугъуз, сада-садаз сяя къалурзавай къве итим акуна. Ядигар вуч гаф я?

- Ядигар, бубадин, аманат яз багъишнавай ва я тунвай затынлиз лугъуда.

Вуна хъсандиз яб це, гъавурда акъун патал за ваз са сувъбет ийида.

- Ви чехи буба зун я, къвед лагъай чехи буба - Велибог. Ада вичин жеъиль чан 23 йисан яшда аваз 1943-йисуз дяведа Ватан патал къурбандна. Дяведиз фидайла, ада, аманат яз, вичин бригадирвилин тумаждин чанта тунай.

Пуд лагъай чехи буба Шагъаз агъваллу лежбер тир. Ам хаинри маса гана: фитнедалди 1937-йисуз, гъукуматдиз акси я лагъана, дустагъана. Гульгуынлай гъана къена. Ада, вич къуна тухудайла, хизандиз аманат яз, вичин гапурни чул тунай. Абур чи къвалин цлакай гилани къурсна хъузва.

Ви пуд лагъай чехи баде Перихана, вич рекъидайла, ризкын (къуль, гъуль) хъдай тапус аманат яз хуъх лагъана веси авунай. Амни чна къвале хъузма. Яни чантани, гапурни тапус абуру хизандиз чинин патай тунвай ядигарар, аманатар я.

Благодетель

- Я буба "благодетель" вуч лагъай гаф я?

- Ам, чан бубадин, вичин умумър гъамиша дуъз тухуз, жемиятдиз вичелай алакъдай хъсанвилер ийиз, рикл масадбурухъ чирарь хъиз къузай мергъяматлу касдиз лугъуда.

- Ваз чиз, чинра ахътин инсанар авани?

- Эхъ, бубадин, ахътин къегъал рухвайар чи лезгийрихъ алай де-вирда гаф хъанва.

- Де лагъ кван, зазни чир хъуй абур.

- Сулейман Керимов, Имам Ярапиев, Шайдаевар, Бабаевар, Жегерхановар, Абдулкеримовар, Булаевар ва гаф масабур. Абуру чинин хусси таъватар хайи халкъ патал харжзана, мискинар, школаляр, аялрин бахчаяр, спортзалар, больницаяр эцигзана, рекъер тукъурызва. Акъалтзавай несилизриз цийи багълар кутазва. Клевиз начагъ-зазайбурузни еке къумекар гузва. Ихътин мергъяматлу инсанриз меценатарни лугъузва. Чинин девлеттар мадни артух хъурай!

Гафарин алемдай

Гъазурайди - Мурад САИД

ТЛУС - носик чайника (У.Мейлановадин гафарганда ава).

УСТАГЪ - приятель, дружок (и гаф лезги чалан гафарганда ава).

ЧУРУКУНАР, ЧУРУКУЛАР - земляные орехи (Къалажуҳрин ва Миграгъирин нугъатра).

КУШБЕТ - камень, которым точат косу (и гаф Уннуғъирин хъурин нугъатра ава).

МАРХАР - телега, в которую впрягают лошадей, ослов, тягловых животных (и гаф Азербайжанда ава са жерге лезги хъурерин нугъатра ава).

ЧИКЬИ-ЧИКЬ - пара инсанар са чакада. Месела, автобусда (и гафни Азербайжан пата са жерге лезги хъурерин нугъатра ава).

"Лезги газетдин" редакциядай шаир Пакизат ФАТУЛЛАЕВА-ДИ гъвчи аялар патал акуднавай "Пси-пси пайди" тъвар алай ктаб маса гузва. Адан къимет 300 манат я.

"Хайи Чал хъун" проектдин сергъятра аваз редакциядай аялар патал акуднавай "100 тапшуругъ" ктаб 200 манатдай маса къачуз жеда.

Б.З.Мегътиев

Мукъвара яръал чуғур азардикди, 76 йисан яшда аваз, къенин инсан, чешнелу хизандин кыл Буба Зейдуллаевич Мегътиев рагъметдиз фена.

Б. З.Мегътиев 1945-йисан 7-сентябрдиз Къурагъирин хурье Зейдулла ва Пере Мегътиеврин хизандица дидедиз хъана. Хуръун юкъван мектеб акъалттарай 1962-йисуз ДГУ-дин физикадин факультетдик экечина. Вуз күтаягъайдалай къулухъ, 1967-йисуз, жегъиль пешекарди къелнар экспериментрини теориядин физикадин хилляй аспирантурада давамарна.

1973-йисуз Б.З.Мегътиева физикадинн математикадин илимрингин кандидатвилер диссертация хвена. Гы яйсалай инихъ хейлин вахтунда алимди ДГУ-дин умуми физикадин кафедрада ассистент, старший преподаватель, доцент яз зегъмет чуғуна. Адан къелемдикай газдикай ибарат ва къеви дизлектрикайриз талукъ цуралди макъалай, механикадай студентри лабора-

ториядин къвалахар тамамарун патал гъазурнавай къелуннин методикадин пособияр хкатна.

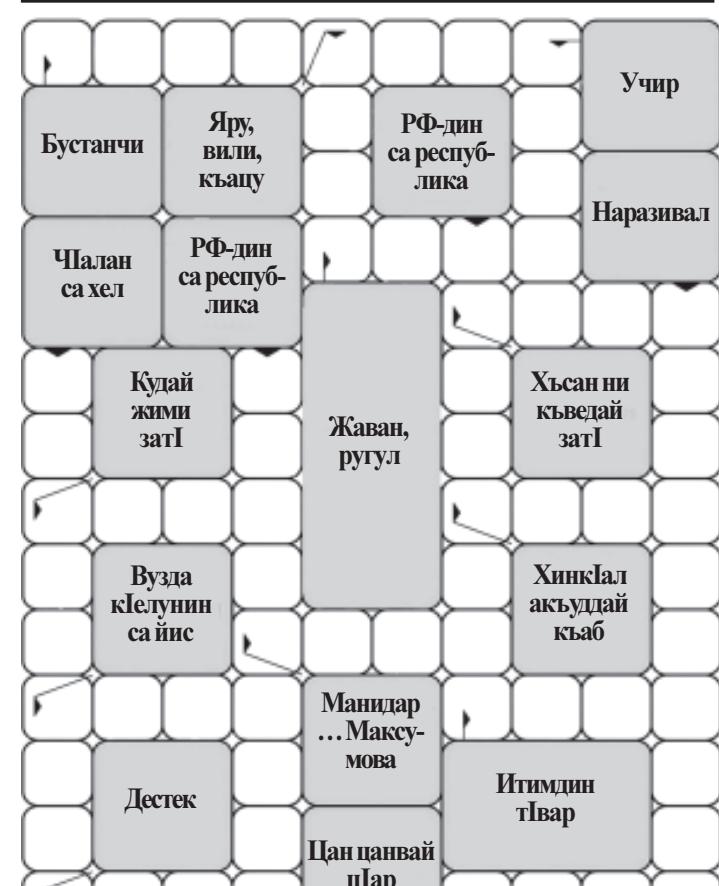
Б.З.Мегътиева хейлин ийса-ра факультеттдин декандин заместителдин везифәяр тамамарна. Республикадин педагогика-дин илимдин вилик лайихувилер агад «Дагъустан Республикадин гъуърметлу къулугъчи» лагъай тъвар гана.

Вичин вири умумър жегъиль-риз чирвилер, тербия гуниз, физикадин илимдин сирер чируниз баҳш авур Б.З.Мегътиева цуралди пешекарар гъазурна. Пешедиз вафалу хъунин рекъяй ам гзафбуруз чешне тир. Адан гъам санал къвалахай юлдашрин, гъамни студентрин патай еке гъуърмет авай.

Мукъвабуру, ДГУ-дин преподавателин колективди, дустари, чирхчири Буба Зейдуллаевич Мегътиев рагъметдиз физикадин хилляй галаз алакъалу яз гъам чуғавазва. Адан экуй къамат багърийрин, санал къвалахай юлдашрин, дустарин риклер амукъда.

Сканворд

Түккүйрайди - К. Къалажуҳрин

"ЛГ"-дин 17-нумрадиз акъатай кроссквордин жавабар:

1. Чагъан. 2. Чапар. 3. Хемир. 4. Кенаф. 5. Бириш. 6. Гичин. 7. Сарыг. 8. Гамиш. 9. Члахар. 10. Гъалал. 11. Балугъ. 12. Жаван. 13. Запун. 14. Закум. 15. Зара. 16. Калук. 17. Клалам. 18. Къарай. 19. Макъам. 20. Тларат. 21. Тлавус. 22. Къаклар. 23. Чумал. 24. Цуцул.

"Лезги газетдин" редакциядий коллективди авар чалал акъатзанай "Гъакъыкъат" газетдин къилин редактор Умакхан Умакхановас играми
ДИДЕ
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Эминхуърун юкъван мектебдин музалимрингин коллективди и мектебдин тешкилатчи Меджидов Эшреф Межидович хва

РАЗАХАН
вахтсуздаказ рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Мегъарамдхуъре авай Республикадин махсус школа-интернатдин коллективди вичин вири умумър, еке төхриба бедендинни акулудин мумкинвилер сергъяламиш хъланвай аялриз баҳш авур

Иффиз Абдуллаевна Гъажибалаева

кечмиш хъунинъ галаз алакъалу яз, рагъметлудан багърийриз, дериндай хажалат чуғуналди, башсагълугъвал гузва.